

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA SOCIOLOGIE, ANDRAGOGIKY A KULTURNÍ

ANTROPOLOGIE

INTEGRÁCIA AFGANSKÝCH UTEČENCOV NA SLOVENSKU

Bakalárska diplomová práca

Odbor štúdia: Sociálna práca

Autor: Miroslava Bednárová

Vedúci práce: prof. PhDr. Dušan Lužný, Dr.

Olomouc 2019

Vyhlásenie

Vyhlasujem, že som bakalársku diplomovú prácu na tému „*Integrácia afganských utečencov na Slovensku*“ vypracovala samostatne a uviedla v nej všetku literatúru a ostatné zdroje, ktoré som použila.

V Olomouci dňa

Podpis

Podakovanie

Veľká vďaka patrí môjmu vedúcemu práce, prof. PhDr. Dušanovi Lužnému, Dr. za jeho cenné odborné rady, ústretový prístup a najmä za všetok čas, ktorý mi venoval. Taktiež som neskutočne vďačná referentke študijného oddelenia FF UPOL Dagmar Brančíkovej a členom KSA UPOL PhDr. Eve Klimentovej, Ph.D. a Lucii Podstatovej za ich ochotu a podporu, ktorá ma motivovala ísť ďalej. A v neposlednom rade ďakujem aj môjmu priateľovi Armandovi Ardilovi, za jeho nekončiacu trpezlivosť.

Anotácia

Meno a priezvisko:	Miroslava Bednárová
Katedra:	Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie
Odbor štúdia:	Sociální práce
Odbor obhajoby práce:	Sociální práce
Vedúci práce:	prof. PhDr. Dušan Lužný, Dr.
Rok obhajoby:	2019

Názov práce:	Integrácia afganských utečencov na Slovensku
Anotácia práce:	Integračná politika Slovenskej republiky je dokumentom, ktorý svojimi opatreniami ovplyvňuje integračný proces migrantov a medzi nimi aj utečencov. Cieľom bakalárskej práce je zhodnotenie jej fungovania na základe toho, ako jej dosah ovplyvnil afganských utečencov (s udeleným azylom či doplnkovou ochranou) na Slovensku. Cez kvalitatívne rozhovory sme zisťovali reálny stav začlenenia utečencov a identifikovali aktérov, ktoré ho ovplyvnili. Nakoľko sa nepreukázal významný rozdiel v úspešnosti integrácie medzi respondentmi, ktorí prišli do kontaktu s formálnou pomocou a tými, ktorí sa spoliehali na seba a pomoc neformálnu, usúdili sme, že Integračná politika SR nie je efektívna a je len málo funkčná.
Kľúčové slová:	integrácia, utečenec, azyl, Afganistan, Slovensko
Title of Thesis:	Integration of Afghan refugees in Slovakia
Annotation:	The Integration Policy of the Slovak Republic is a document which, through its measures, affects the integration process of migrants and among them refugees. The objective of this bachelor thesis is to evaluate its functioning on the basis of its impact on Afghan refugees (with granted asylum or subsidiary protection) in Slovakia. Through qualitative interview, we investigate the real state of integration of refugees and identified the actors

	that affected it. Since there was no significant difference in the success of integration among respondents who came into contact with formal assistance and those who relied on themselves and on informal assistance, we concluded that the Integration Policy of the Slovak Republic is not effective and is only slightly functional.
Keywords:	integration, refugee, asylum, Afghanistan, Slovakia
Názvy príloh viazaných v práci:	bez príloh
Počet literatúry a zdrojov:	35
Rozsah práce:	80 s. (129 665 znakov s medzerami)

Obsah

Úvod	8
1. Východiská a pojmy	10
1.1. Migrácia	10
1.2. Cudzinec	11
1.3. Utečenec	13
1.4. Azylant	15
1.5. Vojna v Afganistane	16
2. Azylová problematika na Slovensku	17
3. Integrácia	19
3.1. Dimenzie sociálnej integrácie	20
3.2. Integračná politika Slovenskej republiky	21
3.2.1. Štrukturálna asimilácia	26
3.2.1.1. Prístup k službám	26
3.2.1.2. Ubytovanie	27
3.2.1.3. Vzdelávanie	28
3.2.1.4. Zamestnanie a rekvalifikácia	29
3.2.1.5. Zdravotná starostlivosť	31
3.2.1.6. Sociálne zabezpečenie	32
3.2.1.7. Občianstvo	35
3.2.2. Kultúrna asimilácia	36
3.2.3. Sociálna asimilácia	38
3.2.4. Identifikačná asimilácia	39
Zhrnutie	41
4. Metodológia výskumu	41
4.1. Cieľ výskumu a výskumné otázky	41
4.2. Výskumná vzorka	43
4.3. Výskumná stratégia a technika zberu dát	44

4.4. Záznam a analýza dát	46
5. Empirická časť	46
5.1. ČVO 1	46
5.2. ČVO 2	49
5.3. ČVO 3	57
5.4. HVO	64
5.5. Diskusia	70
Záver	71
Použitá literatúra	73
Zoznam skratiek	79

Úvod

Témou pomoci ľudom hľadajúcim medzinárodnú ochranu som sa začala zaoberať v čase, keď v Európe prepukla utečenecká kríza (2015) a štáty EÚ reagovali so svojimi stanoviskami a svojimi opatreniami. Postoj politikov Slovenska som od začiatku vnímala ako pokrytecký (odmietanie, osočovanie, šírenie nenávisťi), na druhej strane ma však veľmi dojalo, že reálni ľudia, občania, prejavili solidaritu a zakladali rôzne iniciatívy na pomoc osobám, ktoré utekajú pred vojnou. Popri praxi v jednej z pomáhajúcich organizácií som mala možnosť spoznať bližšie problematiku prijímania utečencov a následne aj ich začleňovania do spoločnosti. Táto organizácia síce nebola prvotným, skôr doplňujúcim článkom, podarilo sa mi tu však stretnúť, okrem iných, aj s niekoľkými Afgancami, ktorí sú etnicky najpočetnejšou skupinou, ktorá na Slovensko počas migračnej krízy prišla. Spoznala som kúsok ich kultúry a jedál, rozprávala som sa s niektorými z nich a uvedomila si, že aj ja som žila iba v nejakých predstavách o tom, kto vlastne títo ľudia sú. Na druhej strane som pochopila, že aj oni majú rovnaké potreby a túžby, chcú byť v bezpečí, chcú mať svoj domov, prácu, rodinu a byť šťastní s priateľmi, partnerom, deťmi. Znie to ako málo. Avšak kvôli mnohým bariéram, s ktorými sa stretávajú na Slovensku, je pre nich niekedy veľmi ťažké tieto základné ciele dosiahnuť.

Začalo ma teda zaujímať, ako je na Slovensku nastavený systém integrácie ľudí, ktorým bola poskytnutá medzinárodná ochrana, ktorí dostali možnosť začať nový život. Ako naozaj funguje a ako ho vnímajú ľudia, ktorých sa dotýka najviac – utečenci, osoby s udelenou medzinárodnou ochranou. Zistila som, akou veľkou výzvou je táto oblasť pre sociálnu prácu, nakoľko jej vykonávatelia neraz supľujú aj v rolách iných pomáhajúcich profesií. Ako cieľ tejto práce som sa preto rozhodla zhodnotiť fungovanie integračnej politiky SR na základe toho, ako jej dosah ovplyvnil afganských

utečencov. Samozrejme, že Afganci, aj keď ich je tu spomedzi utečencov najviac, nie sú hovorcami pre všetkých ľudí, ktorí hľadajú útočisko utiekli zo svojich domovov na Slovensko. Rovnako, integračná politika na Slovensku je univerzálna, nie je prispôsobená iba pre jedno etnikum. Nakoľko som však predpokladala, že zber údajov pre výskum, vzhľadom na citlivú povahu otázok, ktoré z jeho témy vyplynuli, nebude jednoduchý, vybrala som si skupinu, kde bol predpoklad, že vďaka svojej veľkosti poskytne dostatočné množstvo respondentov. Zároveň som chcela ostať pri jednej kultúre, kde pre príklad, väčšina pôvodného obyvateľstva nevyznáva kresťanstvo a nemá bielu farbu pokožky, čo predpokladá, že v prevažne kresťanskom a „bielom“ Slovensku toto vytvorí kontrastujúce situácie. Rozhodla som sa pre individuálne kvalitatívne rozhovory s respondentmi, nakoľko si myslím, že iba nejaké stručné číselné údaje by neboli dostačujúce na skutočné pochopenie dopadov nastavenia integračnej politiky, ktoré sa výskum snaží zhodnotiť. Rozhovormi som tak získala bližší prístup k vnímaniu reality Afgancami, k ich pohľadu na život, na Slovensko, umožnilo mi to lepšie porozumieť ich rozmýšľaniu a ich potrebám.

Výskum teda prinesie odpoveď na hlavnú výskumnú otázku, a to: Nakoľko je integračná politika Slovenska efektívna a funkčná z pohľadu afganských utečencov? Dalo by sa povedať, že je to iba malý náhľad do tejto problematiky, „nakuknutie očami“ jedných z mnohých, možno iba spätná väzba. Možno však táto práca pripraví základ pre niečo väčšie, možno otvorí témy a problémy, ktoré boli dlhodobo prehliadané. Alebo nastaví zrkadlo aj nám samým, nášmu vnímaniu ľudí, ktorí prišli na Slovensko hľadať útočisko. Umožní nám pochopiť, že nie sme až tak odlišní, že strach z neznámeho prekonáme jednoducho tým, ak si dáme námahu týchto ľudí spoznať.

Ja sa nebojím.

1. Východiská a pojmy

1.1. Migrácia

Od pradávna sa vyskytuje migrácia, pohyb, presun jednotlivých osôb, či národov z územia na územie ako prirodzený sociálny jav. „Z dejín ľudstva za prvú veľkú migračnú vlnu možno považovať ‚veľké sťahovanie národov‘, ako označujú historici proces, ktorý prebiehal v 4.-7. storočí po Kristovi.“ (Brnula, 2008, s.11) V posledných rokoch sa však pridáva pojmu negatívna konotácia a vyskytuje sa čoraz viac v slovníku nejedného politika na Slovensku, najmä v rámci strach šíriacej populistickéj reakcie na tzv. utečeneckú krízu v roku 2015 v Európe, „keď sa ľudia z viacerých krajín Blízkeho východu (najmä Sýrie, Afganistanu, Iraku) a severnej Afriky, kde pretrvávajú dlhodobé vojnové a občianske konflikty a nepokoje, dali do pohybu a okrem usadenia sa v okolitých štátoch začali prechádzať cez Grécko a Taliansko i na územie Európskej únie. I keď sa utečenci a migranti stali súčasťou každodenných správ a diskusií, málokto skutočne poznal celý kontext vrátane presnejšieho počtu migrantov a utečencov, ktorí do Európy prichádzali, ako aj pravidiel imigračnej politiky.“ (Hlinčíková & Mesežnikov, 2016, s.9)

Jandourek uvádza vysvetlenie pojmu migrácie (lat.migratio – presťahovanie) ako „pohyb osôb, skupín alebo väčších celkov obyvateľov v geografickom a sociálnom priestore spojený s prechodnou alebo trvalou zmenou miesta pobytu.“ (Jandourek, 2007, s.159) Tiež uvádza, že sociálne vedy používajú tento pojem v niekoľkých ďalších významoch, jeden z nich veľmi príznačný pre potreby tejto práce: „Každá dobrovoľná alebo nedobrovoľná zmena bydliska.“ (Jandourek, 2007, s.159)

Migrácia neustále prebiehala naprieč zemeguľou dalo by sa povedať, z tej istej príčiny, akurát sa storočiami jej zložitnosť znásobila. Ľudia opúšťali jedno územie a hľadali iné, pretože chceli mať lepšie podmienky

na život. Lepšiu pôdu, viac pracovných príležitostí, byť v bezpečí pred vojnou, nebyť perzekvovaní za to, čo hovoria, v čo veria alebo pre to, akí sú. A častokrát nie lepšie, ale iba rovnaké podmienky. Možnosť zabezpečiť si rovnako dobrý život, ako má iný obyvateľ planéty, ktorý sa narodil niekde inde. „Hoci súčasný pohyb migrantov do Európy sa často označuje za utečeneckú krízu, ide skôr o krízu humanity, o prejav nerovného postavenia ľudí vo svete, nerovného využívania zdrojov ľuďmi v jednotlivých krajinách v globálnej perspektíve.“ (Hlinčíková & Mesežnikov, 2016, s.11)

1.2. Cudzinec

Legislatíva na Slovensku označuje cudzincom každého: „kto nie je štátnym občanom Slovenskej republiky.“ (Zákon č.404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov, §2 odst. 2) Čo popri ekvivalente migrant vyznieva trochu, akoby s úmyslom zvýrazniť, že kto nie je náš, je cudzí a iný. „Pojem cudzinci zároveň považujeme za podfarbený ‚hodnotením‘ (implikuje cudzosť, odcudzenosť)“. (Gallová Kriglerová, Kadlečíková & Lajčáková, 2009, s.14) Čo je totiž „iné, cudzie a nepoznané“, toho sa ako ľudia máme tendenciu obávať. „Výskumy potvrdzujú, že práve z nedostatočného poznania často plynú ľudský strach, obavy z možného ohrozenia, z narušenia etablovaných spôsobov života. Tento strach je obvykle spojený s ostražitosťou, s nedôverou voči niečomu, čo ľudia nepoznajú, o čom nevedia, alebo o čom majú skreslené predstavy. Na jednej strane nás strach chráni, na druhej strane nám môže brániť vidieť širšie súvislosti, spoznať niečo nové, rozšíriť si naše obzory. Sme tak zvädzaní negatívnymi stereotypmi a zjednodušovaním.“ (Hlinčíková & Mesežnikov, 2016, s.11) Často tak pri strete dvoch rozličných kultúr či národností prichádza k neopodstatneným konfliktom. To by sa ale mohlo zmeniť práve vďaka prijatiu cudzincov. „Vychádzame totiž z názoru, že

práve narastajúca migrácia na Slovensko môže významnou mierou prispieť k predefinovaniu toho, čo je na Slovensku vnímané ako „slovenské“ a ako sa začne vnímať to, čo je „naše“. Migranti prichádzajúci z rôznych, kultúrne často veľmi odlišných prostredí predstavujú veľkú výzvu práve pre toto vnímanie „slovenskosti“, pretože ich začlenenie do spoločnosti vyžaduje nielen ich adaptáciu na nové podmienky dané odlišnou kultúrou, ale aj zmenu na strane prijímajúcej spoločnosti. Vzájomné interakcie totiž nepôsobia len ako jednosmerný proces, ide o vzájomné ovplyvňovanie a zmenu pôvodne existujúcich štruktúr. Rigidné vnímanie hraníc Slovenska ako hraníc jednotnej, uzavretej a nemennej kultúry boli vždy mýtom, v súčasnosti práve vďaka globalizácii a narastajúcej migrácii je čoraz vypuklejšie vidno nemožnosť a zbytočnosť takéhoto vnímania kultúry.“ (Gallová Kriglerová et al., 2009, s.13)

Na porovnanie, k 30.6.2017 malo Slovensko 5 439 232 trvalo bývajúcich obyvateľov (STATdat, 2018), z toho 14 942 je príslušníkov tretích krajín. Ďalší, ktorí neprebývajú na území SR trvalo, dostali pobyt prechodný - 29 554 alebo pobyt tolerovaný - 251. Afgancov s trvalým pobytom tu žije 112, s prechodným 109 a s tolerovaným 5. Prechodný pobyt pre štátnych príslušníkov tretích krajín bol udelený najviac na účel „Slováka žijúceho v zahraničí“, zamestnania, zlúčenia rodiny, podnikania, štúdia, osobitnej činnosti (športovej) a pri uznaní doplnkovej ochrany. Trvalý pobyt bol celkovo udelený (k 30.6.2017) 301 azylantom a doplnková ochrana (prechodný pobyt) 179 príslušníkom tretích krajín. (Odbor analýzy rizík a koordinácie Úradu hraničnej cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru [OAR], 2018, s.9-14) „Vo všeobecnosti môžeme konštatovať, že vysoká miera záujmu ľudí o problematiku príchodu utečencov a cudzincov na Slovensko nebola vzhľadom na

celkový stav v prijímaní zahraničných migrantov Slovenskou republikou celkom primeraná.“ (Hlinčíková & Mesežnikov, 2016, s.9)

1.3. Utečenec

Vďaka Schengenskej dohode sa občania EÚ môžu voľne pohybovať a zamestnať sa v akomkoľvek inom štáte EÚ, pre občanov tretích krajín je však toto už zložitejšie. Najmä, ak migrujú z dôvodu ohrozenia vlastného života. „Povinnosťou štátov je chrániť svojich občanov. Pokiaľ štáty nechcú alebo nemôžu poskytovať svojim občanom ochranu, môže dochádzať k závažnému porušovaniu ľudských práv jednotlivcov, ktorí sú potom nútení opustiť svoje domovy (a často aj svoje rodiny) a hľadať bezpečie v iných krajinách. Nakoľko im ich domovské štáty už neposkytujú ochranu základných práv, vstupuje do situácie medzinárodné spoločenstvo, ktoré zaisťuje, aby tieto práva rešpektované boli.“ (Žáková, 2006, s.22) Podľa Ženevského dohovoru z r.1951 sa používa pojem utečenec pre pomenovanie osoby, ktorá sa opodstatnene obáva prenasledovania z dôvodu svojej rasy, náboženského vyznania, národnosti, príslušnosti k určitej sociálnej skupine alebo kvôli svojmu politickému názoru, nachádza sa mimo krajiny svojho pôvodu a nie je jej umožnená alebo sama odmieta ochranu od tejto krajiny kvôli strachu z prenasledovania; alebo osoba bez občianstva, ktorá sa nachádza mimo krajiny svojho pôvodu a v dôsledku týchto obáv sa nemôže alebo sa tam nechce vrátiť. (UNHCR Communications and Public Information Service [UNHCR], 2010, s.14)

O pár rokov na to bol vydaný Newyorský protokol (1967), ktorý upravuje najmä právne postavenie utečencov, a ktorý bol spolu so Ženevským dohovorom (Dohovor o utečencoch) do roku 2001 prijatý 141 štátmi, medzi inými aj Slovenskom. Definícia utečenca bola tiež následne doplnená Dohovorom Organizácie africkej jednoty (1969) –

„Každá osoba, donútená opustiť krajinu svojho pôvodu kvôli vonkajšej agresii, okupácii, zahraničnej nadvláde alebo udalostiam závažne narušujúcim verejný poriadok v časti alebo celej jej krajine pôvodu či štátnej príslušnosti.“ (Jastram & Achiron, 2001, s.11) a spolu s Kartagenskou deklaráciou (1984) pripojená k Ženevskému dohovoru. (Tieto doplňujúce definície však neboli prijaté všetkými štátmi.) Podľa spomenutej deklarácie, sú utečenci tiež osoby, ktoré opustia krajinu svojho pôvodu „pretože ich životy alebo slobody sú ohrozené všeobecným násilím, zahraničnou agresiou, vnútorným konfliktom, rozsiahlym porušovaním ľudských práv alebo inými okolnosťami závažne narušujúcimi verejný poriadok.“ (Jastram & Achiron, 2001, s.11)

Utečenci, ktorí teda utekajú od nebezpečenstva svojej krajiny, hľadajú ochranu a útočisko v iných štátoch. Podľa Všeobecnej deklarácie ľudských práv má každý „právo vyhľadať a požívať v iných krajinách azyl pred prenasledovaním.“ (OSN, 1948, s.2) V rámci Dohovoru sa zmluvné štáty tiež zaväzujú, že žiadnym spôsobom nevyhostia ani nevrátia (refoulement) utečenca na hranice oblastí, kde by bol jeho život alebo sloboda ohrozená vzhľadom na jeho rasu, náboženské vyznanie, národnosť, príslušnosť k určitej sociálnej skupine alebo jeho politický názor. (UNHCR, 2010, s.30)

„Na ochranu utečencov a azylantov sa vzťahujú všetky medzinárodné dokumenty týkajúce sa ochrany ľudských práv a slobôd. Hostiteľské krajiny však rozhodujú o tom, ktoré práva a povinnosti priznané ich občanom sa utečencov netýkajú.“ (Žáková, 2006, s.23) Je potrebné však ešte zdôrazniť, že je rozdiel medzi migrantmi, ktorí opúšťajú krajinu svojho pôvodu kvôli ekonomickým dôvodom (ekonomickí migranti) a utečencami, ktorí ju opúšťajú nedobrovoľne, boli k tomu donútení vzhľadom na už vyššie spomenuté dôvody. Ekonomickí migranti

nespadajú do kritérií definície utečencov a nemajú teda nárok na medzinárodnú ochranu ako utečenci. (Jastram & Achiron, 2001, s.43)

1.4. Azylant

Jandourek vysvetľuje azyl, ako „prostredie poskytujúce ochranu, bezpečie, oddelené od dosahu síl predstavujúcich ohrozenie.“

(Jandourek, 2007, s.36) a azylant, ako označenie „pre prisťahovalca, ktorý opustil svoju krajinu (z politických, ekonomických a ďalších dôvodov) a ktorému bolo v nejakej inej krajine priznané právo azylu.“ (Jandourek, 2007, s.36) Požiadať o azyl môže cudzinec alebo osoba bez štátneho občianstva a rozumieme tým žiadosť o ochranu podľa Ženevského dohovoru a Newyorského protokolu alebo podľa utečeneckého zákona danej krajiny. (European Migration Network [EMN], 2018, s.30)

„Azyl slúži dvom cieľom: poskytuje rámec ochrany a zaisťuje možnosť hľadania riešení problémov utečencov.“ (Jastram & Achiron, 2001, s.46)

„Realizácia práva požiadať o azyl vyžaduje, aby mal jedinec – žiadateľ o azyl prístup k spravodlivému a efektívnemu azylovému konaniu. V niektorých prípadoch, na základe požiadavky štátu, uskutočňuje UNHCR toto azylové konanie samo. Povinnosťou štátu je identifikovať utečencov v rámci efektívnej realizácie svojich záväzkov podľa Dohovoru o utečencoch a zabrániť refoulement. Členovia parlamentu môžu ochranu utečencov najviac ovplyvniť prijatím legislatívy, ktorá je v súlade s Dohovorom o utečencoch, Protokolom a ďalšími medzinárodnými štandardmi. Je veľmi dôležité, aby členovia parlamentu venovali národným postupom na posúdenie azylových žiadostí veľkú pozornosť, pretože Dohovor o utečencoch ponecháva obsah týchto postupov na azylovej krajine.“ (Jastram & Achiron, 2001, s.49) Podľa Dublinskej zmluvy (prijatá 1997) je vždy určený štát, ktorý preberá zodpovednosť za posúdenie žiadosti o azyl jednotlivého utečenca podľa toho, na územie

ktorej krajiny, predstavujúcej územie EÚ, vstúpil ako prvej. Požiadať o posúdenie svojej žiadosti o azyl však môže aj iný štát, ak sa tam zdržiava člen jeho rodiny. (Žáková, 2006, s.29)

1.5. Vojna v Afganistane

Afganistan je vnútrozemskou krajinou juhocentrálnej Ázie s nejednotným národom, ktorý tvoria mnohé hrdé a nezávislé etniká. V najväčšom počte sú to Paštúni, Tadžikovia, Uzbekovia a Hazári. Oficiálnymi jazykmi krajiny sú paščina a perzština (nazývaná aj daríjčina) a dominantným náboženstvom islam. (Weinbaum, Petrov, Dupree, Ali, Dupree & Allchin, 2018, s.1-4)

Krajina bola dlhé roky poznačená vojnovými konfliktmi a najmä neslávne známou teokratickou vládou Talibanu a Al-Kaídy (1996-2001). (Weinbaum et al., 2018, s. 1) Od r. 2004 má Afganistan novú demokraticky zvolenú vládu a novú ústavu, založenú na princípoch Islamu. Aj napriek tomu však vláda nebola schopná uplatniť nové zákony celoplošne a miestne etnické komunity ostali vo veľkej miere autonómne, so svojimi kmeňovými a miestnymi pravidlami, zvykmi, sociálnymi normami, ale aj korupciou. Následne, počas ďalších rokov, sa tiež Taliban a Al-Kaída pokúšali mariť voľby. Boje tak proti nim pokračovali za pomoci vojsk NATO a USA a vyžiadali si obrovské množstvo obetí aj v radoch civilistov. Napriek tomu, v niektorých oblastiach obľuba Talibanu pretrváva. (Weinbaum et al., 2018, s.8-18)

„Začiatkom 21.storočia jedna celá generácia Afgancov dospela nepoznajúc nič iné, iba vojnu.“ (podľa Weinbaum et al., 2018, s.1) Obyvatelia nemajú prístup k pitnej vode ani dostatočnú zdravotnú starostlivosť. Vzdelanie je síce zadarmo, na základnej úrovni dokonca povinné, no prístup k nemu, práve kvôli pretrvávajúcej vojne je obmedzený. (Weinbaum et al., 2018, s.8-9) „Menej, než jedna štvrtina

afganských detí absolvovala školskú dochádzku.“ (podľa Weinbaum et al., 2018, s.9)

NATO skončilo svoju bojovú misiu v roku 2014, jednotky USA v Afganistane ostali, avšak iba na asistenciu a tréning vojsk krajiny. Medzitým prebehlo niekoľko pokusov o mierové vyjednanie s Talibanom, avšak neúspešne. Rovnako aj v roku 2018, Taliban nabádal obyvateľov k bojkotu volieb a k násiliu. (Weinbaum et al., 2018, s.18)

„Existuje skoro 2,5 milióna registrovaných utečencov z Afganistanu. Tvoria najväčšiu pretrvávajúcu utečeneckú populáciu v Ázii a druhé najväčšie utečenecké obyvateľstvo na svete. Vo svetle stále sa zhoršujúcej bezpečnostnej situácie v mnohých častiach krajiny, násilie naďalej vyháňa ľudí z ich domovov aj v roku 2018.“ (podľa UNHCR, 2018)

2. Azylová problematika na Slovensku

Hlavnou legislatívnou normou určujúcou pravidlá udelenia azylu a práva a povinnosti azylantov je Zákon o azyle č. 480/2002 Z. z. s niekoľkými novelizáciami, naposledy v r. 2018. Žiadateľovi o azyl, podľa zdôvodnenia žiadosti, môže byť udelený azyl (azylant), dočasné útočisko (odídenec) alebo doplnková ochrana. „Ministerstvo udelí azyl, ak tento zákon neustanovuje inak, žiadateľovi, ktorý *a)* má v krajine pôvodu opodstatnené obavy z prenasledovania z rasových, národnostných alebo náboženských dôvodov, z dôvodov zastávania určitých politických názorov alebo príslušnosti k určitej sociálnej skupine a vzhľadom na tieto obavy sa nemôže alebo nechce vrátiť do tohto štátu, alebo *b)* je v krajine pôvodu prenasledovaný za uplatňovanie politických práv a slobôd. Ministerstvo môže udeliť azyl z humanitných dôvodov, aj keď sa v konaní nezistia dôvody podľa § 8.“ (Zákon č. 480/2002 Z. z. o azyle, § 8-9) Doplnkovú ochranu „žiadateľovi, ak sú vážne dôvody

domnievať sa, že by bol v prípade návratu do krajiny pôvodu vystavený reálnej hrozbe vážneho bezprávia“ (Zákon o azyle, § 13a) Azyl a doplnková ochrana môžu byť udelené aj na účel zlúčenia rodiny. (Zákon o azyle, § 10 a § 13b) Azylantovi je udelený trvalý pobyt, komu bola pridelená doplnková ochrana, prechodný pobyt. (Zákon o azyle, § 24 a § 27a) „Azyl (vrátane azylu z humanitných dôvodov) sa udeľuje na dobu neurčitú. Azyl na účel zlúčenia rodiny sa prvýkrát udeľuje na tri roky. ... Doplnková ochrana sa na území Slovenskej republiky poskytuje na obdobie jedného roka s možnosťou predĺženia, ak dôvody jej poskytnutia naďalej trvajú, na dva roky opakovane.“ (Marginal, 2018, s.1-4) „Dočasné útočisko sa poskytuje na účely ochrany cudzincov pred vojnovým konfliktom, endemickým násilím, následkami humanitárnej katastrofy alebo sústavným, alebo hromadným porušovaním ľudských práv v ich krajine pôvodu. Vláda v súlade s rozhodnutím Rady Európskej únie určí začiatok, podmienky a skončenie dočasného útočiska a vyčlení finančné prostriedky na úhradu výdavkov spojených s poskytovaním dočasného útočiska.“ (Zákon o azyle, § 29) Odídenec teda dostáva tolerovaný pobyt na určitý čas a po skončení jeho pobytu v záchytnom centre je umiestnený v humanitárnom centre. (Zákon o azyle, § 36)

Podľa Žákovej, riaditeľ Migračného úradu rozdeľuje riešenie azylovej problematiky na dve etapy: „ 1. Žiadateľ o azyl v SR nachádzajúci sa v azylovej procedúre. 2. Osoba s udeleným azylom v SR vstupuje do integračného procesu.“ (Žáková, 2006, s.35) Po prekročení štátnej hranice by cudzinci, ktorí žiadajú o azyl, mali túto skutočnosť ohlásiť na príslušnom útvare polície (cudzinecká polícia), kde sú im odobrané cestovné doklady a odtlačky prstov. Následne sú prevezení do záchytného tábora, kde ich zaregistrujú, sociálni pracovníci im pomôžu vypísať žiadosť o azyl a absolvujú zdravotnú prehliadku. Po ukončení karantény sú presunutí do pobytového tábora. (Žáková, 2006, s.30-31)

V ňom sú žiadatelia ubytovaní až do vydania rozhodnutia. (Brezák, 2009, s. 51) Je im tam k dispozícii základná zdravotná starostlivosť, poradenské služby, kurzy slovenského jazyka, rekvalifikačné kurzy a predškolské zariadenie. (Žáková, 2006, s.37) Po udelení azylu je azylant „oprávnený na trvalý pobyt na území SR, na zamestnanie, povinnú školskú dochádzku, na sociálne zabezpečenie v prípade nezamestnanosti, zjednodušene môžeme povedať, že azylant má rovnaké práva a povinnosti ako občan SR.“ (Žáková, 2006, s.32) V období trvania doplnkovej ochrany môžu osoby v Slovenskej republike legálne pracovať a cestovať v rámci štátov Schengenu a zdravotná starostlivosť je hradená skrz Migračný úrad a len na Slovensku. (Marginal, 2018, s.4) Po udelení rozhodnutia o medzinárodnej ochrane by mali byť azylanti následne z pobytového tábora premiestnení do Integračného strediska, v ktorom by mohli ostať 6 mesiacov a kde by im MVO a pracovníci Migračného úradu pomohli so sociálnou integráciou – hľadanie ubytovania, zamestnania, školy, ... Po uplynutí pobytu by mali na výber určené byty pridelené Migračným úradom, alebo iné, ak im pomohli nájsť cenovo dostupné ubytovanie mimovládne organizácie. (Žáková, 2006, s.32-38) Integračné stredisko sa však „od roku 2011 nevyužíva z bližšie nešpecifikovaných dôvodov“. (Hlinčíková & Sekulová, 2015, s.84) Úloha nájsť si vhodné ubytovanie a zorientovať sa v systéme tak akoby prichádza urgentne a hneď po udelení ochrany.

3. Integrácia

V sociologickom kontexte môžeme rozumieť integráciu ako stabilné, kooperatívne vzťahy vo vnútri jasne definovaného sociálneho systému. Alebo ju môžeme vnímať ako proces, v ktorom ide o posilnenie vzťahov v rámci sociálneho systému a tiež predstavovanie nových aktérov

a skupín do systému a jeho inštitúcií. Integrácia migrantov je v prvom rade procesom, ktorý ak sa podarí, môžeme povedať, že spoločnosť je integrovaná. (Bosswick & Heckman, 2006, s.2) Podľa Jandourka je integrácia tiež „začlenenie jedinca do skupiny a jeho akceptovanie ostatnými členmi.“ (Jandourek, 2007. s.109)

Lockwood rozoznáva integráciu systémovú a sociálnu. Systémovú, ako výsledok anonymného fungovania inštitúcií, organizácií a mechanizmov (štát, právny systém, trh, ...) a sociálnu integráciu ako inklúziu jednotlivcov do systému, vytváranie vzťahov a názorov na spoločnosť, ako vedomú a motivovanú interakciu a kooperáciu medzi jednotlivcami a skupinami. (Lockwood in: Bosswick & Heckman, 2006, s.2)

3.1. Dimenzie sociálnej integrácie

V rámci sociálnej integrácie, na ktorú sa zameriame, rozlišuje Esser niekoľko dimenzií, oblastí, na ktoré sa interakcia jednotlivcov viaže:

- štrukturálna asimilácia
- kultúrna asimilácia
- sociálna asimilácia
- identifikačná asimilácia. (Esser in: Bosswick & Heckman, 2006, s.5)

Asimiláciu tu ale nerozumieme ako konformitu, proces potláčania niečoho, či utláčania etnických skupín, ale ako zmenšovanie sociálnych rozdielov medzi skupinami. (Bosswick & Heckman, 2006, s.5-6)

Štrukturálna dimenzia integrácie zahŕňa uplatňovanie práv a prístup k službám inštitúcií, ktoré podmieňujú socio-ekonomický status, a to v oblasti práce, vzdelávania, ubytovania, zdravotnej starostlivosti, podpory v nezamestnanosti a politického občianstva.

Kultúrna asimilácia vyžaduje nadobudnutie kľúčových kompetencií danej kultúry a spoločnosti, čo predstavuje zmenu v myslení, správaní a názoroch jednotlivcov. Na druhej strane sa však aj od prijímajúcej spoločnosti očakáva prispôsobenie sa potrebám migrantov, je to dvojstranný proces.

Sociálna asimilácia predstavuje interakcie, prijatie a inklúziu v hlavných vzťahoch a sociálnych sieťach spoločnosti, do ktorej migranti prichádzajú. Konkrétne v priateľstvách, partnerských vzťahoch, manželstvách či členstvách v dobrovoľníckych organizáciách. Dalo by sa povedať, že integrácia v kultúrnej oblasti, nadobudnutie komunikatívnych schopností, je predstupňom dosiahnutia asimilácie na sociálnej úrovni. Identifikačná asimilácia znamená inklúziu do spoločnosti na subjektívnej úrovni. Participovanie v organizáciách, či vzťahoch, správanie sa podľa kultúrnych noriem totiž ešte nemusí znamenať, že ich jednotlivec prijal za svoje, že sa stotožňuje s cieľmi spoločnosti a že k nej cíti príslušnosť. Toto je však možné dosiahnuť ako výsledok participácie a prijatia migranta. (Bosswick & Heckman, 2006, s.9-10)

Sociálna integrácia teda predstavuje dvojstranný proces. Na jednej strane sa od imigrantov očakáva, že sa priučia novej kultúre, získajú práva a povinnosti, nájdu si svoje miesto a nadobudnú sociálny status, vytvoria osobné vzťahy s členmi spoločnosti a prijmú ju za svoju, zidentifikujú sa s ňou. Od spoločnosti sa ale tiež vyžaduje, aby bola svojimi inštitúciami otvorená, prijímajúca voči migrantom a aby im bola schopná zabezpečiť rovnosť práv. (Bosswick & Heckman, 2006, s.11)

3.2. Integračná politika Slovenskej republiky

Realizáciu opatrení, ktorých cieľom je dosiahnuť integráciu migrantov vo všetkých spomínaných oblastiach, si štáty prispôbujú v rámci svojich integračných politík. Na Slovensku bol takýto materiál vytvorený

v r. 2009 - Konceptia integrácie cudzincov v Slovenskej republike (Konceptia) a neskôr aktualizovaný v r. 2014 pod názvom Integračná politika Slovenskej republiky.

V Konceptii si ministerstvo určilo okrem oblastí, ktoré pre nich predstavujú súčasť integračného procesu, aj indikátory, podľa ktorých by chcelo hodnotiť úspešnosť integrácie cudzincov. A hneď na to nasleduje informácia, že bude potrebné vypracovať metodiku sledovania indikátorov integrácie cudzincov do roka odo dňa, kedy bola Konceptia schválená. (Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR [MPSVR], 2009, 22-23) To znamená, že bolo určené, čo si treba všímať, ale nebolo špecifikované, odkiaľ dáta získame, kto by ich mal evidovať, ani ako ich spracujeme.

Vo februári 2012 bola vládou vydaná Súhrnná správa o plnení opatrení vyplývajúcich z Konceptie integrácie cudzincov v Slovenskej republike za rok 2011, kde v podstate hneď na začiatku dokumentu zisťujeme, že spomínaná metodika nebola stále vypracovaná, lebo „je potreba róznejšej iniciatívy“. (Úrad vlády, 2012) Nech to znamená čokoľvek. Rovnaký dokument o rok neskôr konštatuje, že štatistický úrad bol upovedomený, aby upravil zber údajov tak, aby boli vhodné na vyhodnotenie integrácie podľa Konceptie, aby sa zlepšila „údajová základňa“. (Úrad vlády, 2013, s.3) Stále žiadna špecifická metodika pre Slovenskú republiku, žiadny spôsob na vyhodnocovanie integračnej politiky, či úspešnosti implementácie opatrení, ktoré vyžaduje.

V rámci EÚ je najrozšírenejšou metodikou vyhodnocovania integračných politik migrantov MIPEX – Migration Policy Index. Tento však „hodnotí nastavenie krajiny a predpoklady pre integráciu, ktoré dané politiky vytvárajú pre migrantov, avšak nehodnotí ich aplikáciu v praxi, efektivitu a reálny dopad na populáciu migrantov.“ (Chudžíková, Kadlečíková, Lajčáková & Vašečka, 2011, s.25)

Aj Zaragoza Pilot Study stanovila veľmi jednoduché indikátory, ktoré by hovorili o výsledkoch integrácie. Na Slovensku však stále chýbajú relevantné dáta. (Chudžíková et al., 2011, s.14)

Inštitút pre dobre spravovanú spoločnosť (SGI) v r.2011 realizoval projekt Testovanie indikátorov politik integrácie (Úrad vlády, 2012), ktorého jedným z cieľov „bolo zozbierať objektívne kvantitatívne dáta týkajúce sa migrantov a vytvoriť tak komplexný súbor dát, ktorý by umožnil analýzu situácie migrantov v kontexte existujúcich integračných politik a opatrení.“ (Chudžíková et al., 2011, s.25) Výsledok nebol však ničím prekvapivý: „Vzhľadom na nedostupnosť dát v niektorých oblastiach (bývanie, podrobné dáta o úspešnosti integrácie migrantov na trhu práce, jazyková integrácia) a ich fragmentarizáciu v iných oblastiach nebolo možné tento cieľ uspokojujúco naplniť. Problémom dostupných štatistických údajov o migrantoch zostáva ich nekonzistentnosť a nekomplexnosť, ktorá spočíva najmä v tom, že rôzne inštitúcie nesledujú rovnaké kategórie.“ (Chudžíková et al., 2011, s.26)

Integračná politika Slovenskej republiky z r.2014, ako bolo spomenuté, nadväzuje na koncepciu. Síce navrhuje nové vízie a špecifikuje opatrenia, ktorých aplikáciu vyžaduje od rôznych aktérov (ministerstvá, úrady, samosprávy, ...), ktorí by ich mali následne spracovať v akčných plánoch a uskutočniť. (MPSVR, 2014, s.5) „Integrácia azylantov na Slovensku by sa mala uskutočňovať tak na úrovni štátu, ako aj samosprávnych VÚC, predovšetkým však na úrovni samosprávnych obcí.“ (Brezák, 2009, s.119) „Samosprávne kraje v rámci svojich možností a podľa požiadaviek cudzincov poskytnú poradenstvo, zabezpečia sociálne služby, zdravotnú starostlivosť a vzdelávanie.“ (MPSVR, 2014, s.13) V praxi ale neexistujú žiadne oficiálne konkrétne plány, iba akási teoretická štruktúra, migračný úrad (MÚ) tak spolupracuje v oblasti poskytovania integračných služieb s mimovládnyimi organizáciami (MVO). Služby sú poskytované na základe

projektov a hradené 75% z eurofondov a 25% zo štátneho rozpočtu. (Hlinčíková & Sekulová, 2015, s.66-67) „Migračný úrad MV SR je vecným gestorom v oblasti príjmu žiadateľov o azyl ako aj integrácie osôb s udelenou medzinárodnou ochranou. Migračný úrad MV SR preto vecne monitoruje činnosť mimovládnych organizácií pri realizácii projektov a zároveň ich metodicky usmerňuje pri implementácii daných opatrení.“ (MVSR, 2018a)

V dokumente Integračnej politiky SR z r.2014, čo sa týka spomínaného zberu dát pre vyhodnocovanie, ministerstvo konečne presne špecifikuje, ktoré dáta majú byť inštitúciami zbierané a ktoré bude vláda zhromažďovať každý rok v Súhrnnej správe k integračnej politike Slovenskej republiky (Súhrnná správa). (MPSVR, 2014, s.10) Realita je však taká, že „mnohé z dát, ktoré by umožňovali posudzovať úspešnosť integračných politík, sú v podmienkach Slovenskej republiky nedostupné a to napriek tomu, že v predmetnej oblasti integračná politika explicitne spomína napĺňanie cieľa ako podmienku úspechu v integračnom procese. Ako úplne nedostupné sa ukazujú dáta o bývaní a príjmoch domácností migrantov, politickej participácii migrantov, úspešnosti migrantov na trhu práce, jazykovej integrácii, sociálnej odkázanosti a využívaní sociálnej starostlivosti, či školskej úspešnosti migrantov.“ (Chudžíková et al., 2011, s.68) Nehovoriac o tých dátach, ktoré by boli špecifické pre migrantov, ktorým bola priznaná medzinárodná ochrana. V Súhrnných správach tak nájdeme nejaké čiastkové štatistiky, ktoré však nevytvárajú žiadny väčší obraz o výsledkoch integrácie. V správe o r.2017 sa dokonca dozvedáme, že „v rámci vyhodnocovania efektívnosti súčasne platnej Integračnej politiky predkladateľ tejto Súhrnnej správy dospel k záveru, že Integračná politika sa v praxi dostatočne neplní a navrhne prijať účinnejšie opatrenia vedúce k integrácii cudzincov do spoločnosti.“ (Úrad vlády, 2018) To znamená predpoklad,

že v konečnom dôsledku sa opatrenia z dokumentu nielen, že nikoho reálne nedotknú, ale aj keby tam náhodou boli nejaké výsledky, vlastne ani nikto nevie, čo a ako spracovať a vyhodnotiť. A očividne o to nie je ani záujem. Podľa Súhrnnej správy r. 2017, jediný kraj, ktorý vypracoval akčný plán integrácie cudzincov, bol Košický. (Úrad vlády, 2018)

Integračná politika SR je rozpracovaná do oblastí, ktoré považuje za kľúčové pre integráciu cudzincov: samosprávne kraje, bývanie, kultúrna a spoločenská integrácia, zdravotná starostlivosť, vzdelávanie, zamestnanosť a sociálna ochrana, občianstvo Slovenskej republiky, maloletí bez sprievodu. (MPSVR, 2014, s.2) Tieto však my vidíme ako časti komplexnejšieho celku a tak aj ich deskripciu zaraďujeme do systému dimenzií sociálnej integrácie podľa Essera (pozri vyššie). Zároveň sa nebudeme venovať „maloletým bez sprievodu“, nakoľko toto považujeme za špecifickú problematiku vhodnú na samostatné rozpracovanie a nie ako súčasť systému integrácie azylanta jednotlivca, či rodiny. Popis jednotlivých dimenzií odráža realitu integračných procesov, výsledkov a skúseností ľudí, ktoré boli doteraz zmapované a spracované s prihliadnutím na najnovšie informácie z dostupných zdrojov. Všimame si teda, v akom stave sa nachádza každá z oblastí, ktorú si integračná politika vyselektovala ako najdôležitejšiu a zároveň popisujeme ďalšie, ktoré dokument neuviedol, ale podľa Essera sú dôležitou súčasťou integračného procesu. Momentálna situácia reflektuje určitú prácu ľudí, nastavenie systému, interpretovanie a aplikáciu integračných opatrení. Aktuálne (2016-2019) prebieha integrácia pre osoby s udelenou medzinárodnou ochranou prostredníctvom MVO Marginal cez projekt Step 3. (MVSR, 2018a) My sa však nezameriavame konkrétne na to, ako MVO dokážu priniesť teóriu integračnej politiky do praxe, ale na to, ako štát reaguje a vytvára podmienky na efektívnu implementáciu opatrení, ktoré si sám nastavil ako prioritné, ako sa

k ľuďom s udelenou medzinárodnou ochranou stavia aj spoločnosť sama a ako sa to v konečnom dôsledku týchto ľudí a ich života na Slovensku dotýka.

3.2.1. Štruktúrna asimilácia

3.2.1.1. Prístup k službám

S novým klientom spíše pracovník MVO, sociální pracovník, plán integrácie. „Je to v oblasti práce, v oblasti jazyka, v oblasti bývania. Čo vie, spíše sa jeho rodinná a pracovná anamnéza, vzdelanie, či má doklady. Skrátka to, čo môže byť dobré pre integráciu, a urobí sa plán, ako sa to využije.“ (Hlinčíková & Sekulová, 2015, s.70) Toto by sme mohli rozoznať ako počiatky štruktúrnej asimilácie, ktoré sú ďalej rozvíjané. V prvých mesiacoch sú klienti oboznamovaní formou neformálneho vzdelávania so sociálnym systémom, školským systémom, ako je to so zamestnaním, ponukami ubytovania, ... Sociálni pracovníci organizácií ich sprevádzajú k lekárovi, na cudzineckej polícii, v škole, kdekoľvek je potrebná ich pomoc a tlmočenie. Snažia sa o to, aby sa čo najskôr osamostatnili, veľakrát ale, vďaka nejednoduchému prístupu k službám na Slovensku vo všeobecnosti a vďaka byrokracii, preberá sociálny pracovník všetku zodpovednosť a v konečnom dôsledku klienti nie sú zorientovaní, lebo veci za nich vybavoval niekto iný. (Hlinčíková & Sekulová, 2015, s.71-74)

Spočiatku dostávajú osoby s medzinárodnou ochranou integračný príspevok, čo je podmienené absolvovaním povinných aktivít, ako je kurz slovenského jazyka, či pracovné poradenstvo (podľa nastavenia projektu). Po skončení integračnej podpory, keď sú zaregistrovaní na úrade práce, majú nárok na sociálne dávky. Avšak to, že organizácie, ktoré sú zodpovedné za integráciu a vytváranie vzťahu s klientom, zároveň vyplácajú finančný príspevok a udeľujú prípadné sankcie, ich

stavia do ambivalentnej pozície. Určuje to istú hierarchiu medzi pracovníkmi organizácie a klientmi, sťažuje utváranie dôverného priestoru, spolupráce a môže to vytvárať bariéry. (Hlinčíková & Sekulová, 2015, s.69-71)

MVO azyllantom tiež poskytujú právne poradenstvo, či môžu cestovať, ako požiadať o štátne občianstvo, rady s daňovým priznaním, uzatvorením manželstva, s podnikaním, atď. (Hlinčíková & Sekulová, 2015, s.75-76) Veľmi dôležitý a nápomocný je aj prístup k psychologickému poradenstvu. Práve utečenci si so sebou totiž prinášajú veľmi traumatické zážitky, mnohí trpia strachom, úzkosťami, depresiami, posttraumatickým stresovým syndrómom, ... Psychológ sa teda snaží zmierniť tieto negatívne pocity, aby sa v novej krajine mohli cítiť v bezpečí, aby mohli dôverovať ľuďom a nadväzovať vzťahy. (Hlinčíková & Sekulová, 2015, s.76-78) Vo všeobecnosti teda možno povedať, že prístup k službám (štátu) je pre azyllantov na začiatku značne obmedzený (najmä kvôli jazykovej bariére) a sú vyslovene odkázaní na poskytovanie pomoci a podpory pracovníkmi MVO.

3.2.1.2. Ubytovanie

Zabezpečenie ubytovania pre azyllantov je na začiatok asi najväčším problémom. Ministerstvo vnútra sa zaviazalo poskytnúť príspevky obci, ktorá pre azyllanta zabezpečí ubytovanie, avšak v praxi pre samosprávy toto asi nie je dostatočne motivujúce. (Brezák, 2009, s.124) Vo všeobecnosti „absentuje prepracovaná bytová politika štátu. V súčasnej dobe sa skutočne Slovenská republika nachádza v podmienkach deficitného bytového trhu, čo má za následok vysoký dopyt po bytoch a následné zvyšovanie cien. To sa týka nielen kúpy nehnuteľností, ale tiež prenájmu, najmä vo väčších mestách.“ (Brnula, 2008, s.73)

Napriek tomu, že ubytovanie a vytvorenie domova, je veľmi dôležitý prvok integrácie, ktorý úzko súvisí aj s možnosťou hľadania zamestnania, dosahu služieb, kultúrneho a spoločenského vyžitia, štát dostatočne nepokrýva zabezpečenie tejto potreby. Väčšina bytov poskytovaných štátom pre osoby s medzinárodnou ochranou je umiestnená v lokalitách s vysokou nezamestnanosťou, mimo veľkých miest, kde by bola aj vyššia šanca zamestnať sa. Zároveň mesto, kde sú po pobytovom tábore títo umiestení, určuje Migračný úrad. Azyľanti si tam teda hneď musia nájsť za pomoci mimovládnych organizácií (prípadne svojpomocne) vlastné ubytovanie, alebo požiadať o sociálne byty, ak sú k dispozícii. Ďalšia možnosť je komerčné ubytovanie, avšak to je relatívne drahé, majitelia bytov majú častokrát tiež problém s farbou pleti či jazykovou bariérou. Určité finančné príspevky prerozdeľujú organizácie, ich výška však závisí od projektov, ktoré práve prebiehajú. (Hlinčíková & Sekulová, 2015, s.82-85) „Podľa expertov súčasná situácia nedostatku bytov v spojení s krátkodobou finančnou podporou ohrozuje ľudí s medzinárodnou ochranou.“ (Hlinčíková & Sekulová, 2015, s.89)

3.2.1.3. Vzdelávanie

Povinný kurz slovenského jazyka je zabezpečovaný už v pobytovom centre, kde utečenci čakajú na udelenie azylu. (Žáková, 2006, s.42) Následne, počas prvých 6 mesiacov, je absolvovanie tohto kurzu (6 hodín v týždni) tiež jednou z podmienok na poberanie finančného príspevku. (Hlinčíková & Sekulová, 2015, s.127) Podľa Brnulu, je pre azyľanta „životne dôležité ovládať slovenský jazyk, pretože bez neho v spoločnosti nebude vedieť fungovať. Znalosť slovenského jazyka v písomnej a ústnej forme komunikácie musia byť na takej úrovni, aby sa dokázal azyľant uplatniť na trhu práce.“ (Brnula, 2008, s.73)

Za vyučovanie slovenčiny sú zodpovedné MVO, oficiálne však neexistuje metodika pre výučbu jazykového kurzu slovenčiny pre cudzincov, ktorá by odrážala reálne potreby učiacich sa či stupeň pokročilosti. Hlavným problémom je, že lektori sú najmä dobrovoľníci, prípadne odborníci, ktorí sa ale často menia, vzhľadom na obmenu projektov financujúcich jazykové kurzy, neexistuje štandardizovaný rámec tém pre výučbu a noví „žiaci“ pribúdajú v podstate kedykoľvek, kvôli nim sa teda musia aj ostatní vracieť k základom, čo ich môže spomaľovať. Jazykové vzdelávanie je tiež orientované iba na dospelých, očakávania pre deti sú, že sa jazyk naučia v škole alebo ho „pochytia“.

(Hlinčíková & Sekulová, 2015, s.127-130)

Čo sa týka povinnej školskej dochádzky, deti sú zaraďované podľa úrovne ich doterajšieho vzdelania a podľa ich znalosti slovenského jazyka do príslušných ročníkov ZŠ a SŠ. (Brezák, 2009, s.119-120)

3.2.1.4. Zamestnanie a rekvalifikácia

Podľa Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny je zamestnanie pre cudzincov, a teda aj pre osoby s udelenou medzinárodnou ochranou, jedným z najdôležitejších prvkov ich úspešnej integrácie do spoločnosti. (MPSVR, 2014, s.27) A tak je, vskutku, zo strany štátu v rámci integračného procesu na azylantov vyvíjaný značný tlak na ich osamostatnenie sa a získanie ekonomickej nezávislosti, (po šiestich mesiacoch od udelenia azylu musia byť schopní postarať sa sami o seba). Avšak okrem toho, že stále v tomto časovom období nemusia byť dostatočne zorientovaní, alebo neovládajú slovenský jazyk, častokrát je tu tiež problém s uznaním vzdelania a kvalifikácie, ktoré získali vo svojej krajine a následne aj s hľadaním vhodného zamestnania. Zároveň, zatiaľ, čo osoby s udeleným azylom majú pobyt na Slovensku zaručený, osoby s udelenou doplnkovou ochranou dostanú pobyt na jeden rok

s možnosťou následného predĺženia o dva roky. Takého človeka môže potenciálny zamestnávateľ vnímať ako neperspektívneho zamestnanca, nakoľko oficiálne nie je isté, ako dlho v krajine ostane. (Hlinčíková & Sekulová, 2015, s.94-96)

MVO poskytujú osobám s medzinárodnou ochranou hneď na začiatku pracovné poradenstvo, vysvetľujú im kde a ako hľadať prácu (inzeráty, agentúry,...), ako vytvoriť životopis, príprava na pohovor,... Tiež je im vysvetlené ako, prečo a kedy sa zaregistrovať na úrade práce a sú im ponúknuté rekvalifikačné kurzy. Veľakrát so sociálnym pracovníkom konfrontujú svoje predstavy, pracovné plány a situáciu, že tu musia začať odznova, na nízkej pozícii, hoci vo svojej krajine boli vyššie kvalifikovaní, mali lepšiu prácu, no tu nemajú doklady o svojom vzdelaní a je obtiažne ich dodatočne získať prípadne overiť. Napriek tomu sa azylanti usilujú nájsť si zamestnanie okrem iného aj z dôvodu, že to pre nich znamená získanie nových sociálnych väzieb, nájdenie si priateľov. (Hlinčíková & Sekulová, 2015, s.97-98)

„Pre veľkú časť azylantov nie je ľahké nájsť si kvalifikovanú prácu, a preto často vykonávajú len nekvalifikované sezónne práce.“ (Brezák, 2009, s.122) „Mnohí si však platené zamestnanie nevedeli nájsť dlhodobo. Dlhodobá nezamestnanosť a následný život na hranici chudoby mal negatívne dôsledky nielen na aktuálny psychický stav, sebavedomie, ale aj na celkový pocit životnej istoty.“ (Hlinčíková & Sekulová, 2015, s.98-99)

Ako bolo tiež spomínané, Migračný úrad určil, do ktorého mesta bude azylant presídlený (Bratislava, Žilina, Košice), okrem Bratislavy je však v ostatných mestách vysoká miera nezamestnanosti. Preto, ak boli azylanti umiestnení inam, zvyknú sa sťahovať za prácou do hlavného mesta, prípadne do zahraničia. Niektorí sa na Slovensku pokúsili podnikáť, niektorí sa však nedokážu zamestnať vôbec, napríklad aj kvôli nedostatku pracovných skúseností. Na druhej strane sa tiež stáva, že aj

keď sú azylanti schopní dokázať svoje vzdelanie, či skúsenosti, nie sú tieto zamestnávateľmi vôbec vnímané ako relevantné, pretože neboli získané na Slovensku. Výhodu majú mladí, ktorí sa rýchlejšie naučili jazyk, prípadne tu študovali, čo im následne umožnilo nájsť si prácu bez väčších problémov. (Hlinčíková & Sekulová, 2015, s.99-102) V súčasnosti je MÚ podľa údajov na jeho webstránke, partnerom Medzinárodnej organizácie pre migráciu (IOM) v projekte Skills2Work, „ktorého cieľom je posilnenie integrácie osôb s udelenou medzinárodnou ochranou na trhu práce prostredníctvom rýchleho uznávania formálnych aj neformálnych zručností.“ (MVSR, 2018a) Na výsledky si však asi stále budeme musieť počkať. Podľa Sekulovej si azylanti na Slovensku „nachádzajú uplatnenie častejšie na pracovných pozíciách pre nízkokvalifikovanú či manuálnu pracovnú silu, na miestach s nízkou mierou pracovnej stability a sociálnej istoty.“ (Sekulová in Hlinčíková & Sekulová, 2015, s.100) Pre získanie práce totiž musia čeliť najmä predsudkom a stereotypom, ktoré na Slovensku pretrvávajú voči ľuďom, ktorí sa odlišujú od majority farbou pleti, etnicitou, náboženským vyznaním. Je to teda aj naša spoločnosť, druhá strana vzťahu, ktorá odmieta azylantov na pozíciách zamestnancov. Prípadne sú zneužívaní, keďže častokrát vezmú akúkoľvek prácu, len aby niečo málo zarobili a agentúra, či zamestnávateľ ich vedome ukracuje o mzdu, prípadne ich nevyplatí vôbec, nepravdivo im zaznamenáva pracovný čas, alebo s nimi neuzatvorí platnú zmluvu. (Hlinčíková & Sekulová, 2015, s.103-108)

3.2.1.5. Zdravotná starostlivosť

Prístup k zdravotnej starostlivosti a zdravotnému poisteniu majú osoby s udeleným azylom rovnaký, ako občania SR. To znamená, keď je azylant evidovaný na úrade práce, platí za neho zdravotné poistenie štát, ak je zamestnaný, platí za neho zamestnávateľ, ak podniká, odvádza

poistné sám. Štát tiež platí zdravotné poistenie za maloleté deti, za ženy na materskej dovolenke, za dôchodcov a za osoby, ktoré poberajú sociálne dávky. (Žáková, 2006, s.44-45) Nárok na poskytovanie zdravotnej starostlivosti majú tak poistení azylanti automaticky zaručený, no Integračná politika SR rozoznáva, že v tejto oblasti je potrebné pracovať na odstránení „rôznych bariér (jazykových a kultúrnych), ktoré sťažujú cudzincom náležité využívanie zdravotných služieb.“ (MPSVR, 2014, s.22) Tieto možno spozorovať vo väčšej miere najmä, čo sa týka ľudí s udelenou doplnkovou ochranou, ktorí nie sú poistencami štátu (Všeobecnej zdravotnej poisťovne), ale zdravotný preukaz majú vydaný Migračným úradom a uhradenie zdravotného výkonu je podmienené zložitou byrokraciou. Väčšina lekárov buď ani nie je informovaných, alebo jednoducho odmietajú administráciu pre jej zložitosť a teda aj takéhoto pacienta ošetriť. (Hlinčíková & Sekulová, 2015, s.123)

Sociálni pracovníci teda spočiatku sprevádzajú osoby s udelenou medzinárodnou ochranou k lekárovi, pomáhajú im zorientovať sa a prekladajú. Avšak, „pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti ovplyvňujú úkony aj kultúrne rozdiely a etnicita, napríklad otázka kultúrnych zvyklostí vo vzťahoch medzi mužmi a ženami. Pacient alebo pacientka nemusí chcieť o niektorých typoch problémov hovoriť pred tlmočníkom, ale len s lekárom, ktorého viaže lekárske tajomstvo. V tomto bode slovenský systém zdravotníctva zlyháva a vôbec nie je pripravený reagovať na špecifické potreby cieľovej skupiny migrantov a najmä migrantiek.“ (Hlinčíková & Sekulová, 2015, s.125)

3.2.1.6. Sociálne zabezpečenie

„Právo na sociálne zabezpečenie sa zaručuje všetkým občanom, ktorí majú na území SR trvalý pobyt, t. j. tiež cudzincom s udeleným azylom. Sociálne zabezpečenie zahŕňa – dôchodkové zabezpečenie, sociálnu

starostlivosť, nemocenské poistenie, štátne sociálne dávky (rodičovský príspevok a prídavky na deti).“ (Žáková, 2006, s.45) Rovnako to však platí i pre osoby s udelenou doplnkovou ochranou, aj napriek inému druhu pobytu. (Hlinčíková & Sekulová, 2015, s.116)

Počas integračného obdobia (šesť mesiacov po udelení medzinárodnej ochrany) dostávajú osoby s udeleným azylom i doplnkovou ochranou finančný príspevok 290 Eur na mesiac pre jednotlivca. Ak ide o rodinu, viac jednotlivcov, ktorí spolu žijú, suma je vyššia a počíta sa z percentuálnych pomerov. Ako bolo spomínané vyššie, poberanie tohto príspevku je podmienené navštevovaním kurzov SJ a akceptovaním práce, ktorú mu prípadne ponúkne sprostredkovateľ integračného programu. (Utečenec má právo odmietnuť dve ponuky práce podľa vlastného uváženia.) Ak sa počas prvých šiestich mesiacov nezamestná a nemá iný zdroj príjmu, prihlasuje sa na úrade práce ako uchádzač o zamestnanie a môže poberať dávku v hmotnej núdzi. Celková čiastka sociálnej podpory je však oveľa nižšia, než predchádzajúci finančný príspevok, ktorého poberanie, podľa názoru odborníkov, iba po dobu šiestich mesiacov, aj tak nie je pre úspešnú integráciu dostačujúce. Podľa sociálnych pracovníkov je tiež prechod z finančného príspevku 290 Eur na iba pomoc v hmotnej núdzi vnímaný ako neprimeraný skok. (Hlinčíková & Sekulová, 2015, s.112-114) „Migračný úrad považuje výšku finančného príspevku za primeranú, keďže je vyššia než by poberali občania Slovenska v porovnateľnej situácii z dávok poskytovaných úradmi práce v rámci sociálnej záchranej siete. Obe kategórie však nie je možné porovnávať, vzhľadom na situáciu, v ktorej sa ľudia s medzinárodnou ochranou nachádzajú – bez úspor, bez zázemia, bez akéhokoľvek iného sociálneho zabezpečenia. Z mesačného finančného príspevku najzásadnejšiu položku predstavuje cena ubytovania, ktorá

nezriedka zhltné väčšiu časť tejto sumy za mesiac.“ (Hlinčíková & Sekulová, 2015, s.114)

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny si v Integrovannej politike síce stanovilo za cieľ „Prijímať opatrenia na zlepšenie života cudzincov na Slovensku s cieľom zmierňovania a odstraňovania chudoby a predchádzania sociálnemu vylúčeniu; naďalej zaraďovať cudzincov medzi skupiny potenciálne ohrozené vylúčením a chudobou.“ a „Podporovať prístup jednotlivcov a rodín cudzincov k dávkam štátnej sociálnej podpory a k dávke a príspevkom pomoci v hmotnej núdzi s osobitným zreteľom na zraniteľné kategórie cudzincov.“ (MPSVR, 2014, s.30) realita je však taká, že azylanti čelia veľkým finančným ťažkostiam, pretože iba z dávok štátnej sociálnej podpory sa nedá vyžiť a problémom s nájdením si zamestnania sme sa venovali v jednej z predchádzajúcich kapitol. (Hlinčíková & Sekulová, 2015, s.116) Ľudia s udelenou medzinárodnou ochranou, rovnako, ako občania SR môžu požiadať podľa splnených podmienok o dávku v hmotnej núdzi (61,60 Eur mesačne na jednotlivca), o ochranný príspevok (63,07 Eur mesačne), o aktivačný príspevok (63,07 Eur mesačne), o príspevok na nezaopatrené dieťa (17,20 Eur mesačne za každé dieťa) a o príspevok na bývanie (55,80 Eur mesačne, ak ide o domácnosť s jedným členom, 89,20 Eur mesačne, ak ide o domácnosť s viacerými členmi). Rodiny s deťmi a ťažko zdravotne postihnuté osoby majú nárok na ďalšie špecifické dávky. (Zákon č. 417/2013 Z.z. o pomoci v hmotnej núdzi)

Prístup k určitým druhom sociálnych dávok je však pre osoby s medzinárodnou ochranou častokrát obmedzený úplne. „Ľudia, ktorí prichádzajú v dôchodkovom veku alebo pred dôchodkovom veku, nevedia z objektívnych príčin doložiť odpracované roky v krajine pôvodu, prípadne systémy sociálneho zabezpečenia nie sú nekompatibilné alebo počet započítaných odpracovaných rokov na

Slovensku na poberanie dôchodku nestačí.“ (Hlinčíková & Sekulová, 2015, s.118) Rovnako sa vyžaduje doloženie doby účasti na dôchodkovom poistení aj pri posúdení nároku na invalidný dôchodok. Azylanti, ktorí teda začali pracovať na Slovensku vo vyššom veku, alebo prišli vo veku dôchodkovom a nevznikne im nárok na dávky dôchodkového poistenia, sú odkázaní na štátnu sociálnu podporu a dávky v hmotnej núdzi. (Koldinská, Scheu & Štefko, 2016, s.296)

3.2.1.7. Občianstvo

Udelenie štátneho občianstva je podľa Integračnej politiky SR „prirodzeným zavŕšením procesu integrácie cudzinca v danej spoločnosti.“ (MPSVR, 2014, s.31) Utečenci „prostredníctvom občianstva získavajú stabilný status a právnu istotu a tým aj všetky práva a povinnosti s tým spojené. Na druhej strane sa stávajú taktiež občanmi Európskej únie, čo im uľahčuje cestovanie a získavanie práce v iných krajinách Európskej únie.“ (Hlinčíková & Sekulová, 2015, s.60)

Pri posudzovaní žiadosti o občianstvo sa prihliada na celkovú integráciu žiadateľa do spoločnosti, jeho zžitie sa s kultúrnym a sociálnym prostredím, zákonmi krajiny a jeho prínos pre spoločnosť. Najčastejším spôsobom, akým štátni príslušníci tretích krajín môžu nadobudnúť občianstvo, je jeho udelenie, tzv. naturalizácia. (MPSVR, 2014, s.31) „Podmienky na získanie občianstva SR naturalizáciou sú upravené zákonom o štátnom občianstve. V tomto ohľade majú azylanti zvýhodnenú pozíciu oproti iným cudzincom, keďže môžu o občianstvo požiadať už po štyroch rokoch svojho nepretržitého pobytu na Slovensku. Zároveň je im odpustený vysoký správny poplatok spojený so žiadosťou.“ (Hlinčíková & Sekulová, 2015, s.61) Od r.2013 majú právo požiadať o občianstvo aj osoby s doplnkovou ochranou (po splnení podmienok). (Hlinčíková & Sekulová, 2015, s.61)

Podľa Integrovačnej politiky SR, ktorá eviduje klesajúci demografický trend, je v záujme Slovenska, aby sa cudzinci žijúci v slovenskej spoločnosti stávali občanmi SR. Zároveň však kladie na žiadateľov veľké nároky na preukázanie splnenia zákonných podmienok. (MPSVR, 2014, s.31)

„Podanie žiadosti o slovenské občianstvo je značne dlhá byrokratická procedúra, ktorá vyžaduje doloženie veľkého množstva dokumentov a čestných vyhlásení, ale aj podstúpenie skúšky – preukázanie znalosti slovenského jazyka slovom aj písmom a všeobecných znalostí o Slovenskej republike. So žiadosťou o občianstvo je spojené preverovanie si osoby žiadateľa políciou. Na rozhodnutie o občianstve SR majú pritom štátne inštitúcie stanovenú zákonnú lehotu dva roky.“ (Hlinčíková & Sekulová, 2015, s.61-62)

„Slovensko sa tiež zaradilo medzi krajiny s najprísnejšími podmienkami na udeľovanie občianstva v Európe.“ (Gallová Kriglerová et al., 2009, s.78) „Pri udeľovaní občianstva sa zároveň posudzuje, či je daná osoba žiadateľa pre Slovenskú republiku ekonomickým prínosom. Toto opatrenie sa zohľadňuje aj pri ľuďoch s medzinárodnou ochranou, a to i napriek tomu, že ich status predpokladu ekonomickej prínosnosti priamo odporuje.“ (Hlinčíková & Sekulová, 2015, s.63) Udeľenie občianstva však nie je zaručené ani po splnení zákonných podmienok a taktiež naň neexistuje právny nárok. (MPSVR, 2014, s.31)

3.2.2. Kultúrna asimilácia

Podľa Pukančíka, azylanti na Slovensku potrebujú pomoc sociálneho pracovníka na prekonávanie týchto kultúrnych prekážok: rozdiel v jazyku, stravovacie návyky, náboženstvo, rodinný život, starostlivosť o deti a výchova a interakcia – prístup k ostatným. (Pukančík in Brnula, 2008, s.69) Integrovačná politika SR vníma kultúru ako prirodzený a dôležitý mechanizmus v rámci procesu integrácie. Odporúča, aby sa

cudzinci na dosiahnutie spoločného a plnohodnotného života zoznámili najmä s kultúrou, jazykom, hodnotami a pravidlami slovenskej spoločnosti a od samospráv očakáva usporadúvanie takých podujatí, kde by sa s našou kultúrou cudzinci oboznámili. Na prezentáciu kultúry cudzincov by zase mala slúžiť verejnoprávna televízia. (MPSVR, 2014, s.18) V rámci online archívu verejnoprávnej televízie RTVS sa mi podarilo nájsť o živote iných kultúr skôr programy zamerané na cestovanie a Národnostný magazín venujúci sa životu menších žijúcich na Slovensku (maďarská, rómska, česká, rusínska, ukrajinská, ruská, nemecká, poľská, bulharská, srbská, ...). O kultúre cudzincov prichádzajúcich z tretích krajín žijúcich na Slovensku sa tak prakticky slovenská spoločnosť reálne nemá z verejnoprávnej televízie ako dozvedieť. (RTVS, 2018)

Samosprávy zároveň aj napriek odporúčaniam „nevidia tému integrácie migrantov ako prioritnú oblasť, ktorej je potrebné sa venovať.“ (Hlinčíková et al. in Hlinčíková & Mesežnikov, 2016, s.75) Kultúrne akcie v mestách aj keď azylanti navštívia a sú odlišné od ich kultúry, absolvujú nie preto, že by ich mesto či samospráva pozvali a podporili vo vytváraní komunity, ale preto, že sa sami rozhodli na nich participovať (napr. oslava Silvestra na námestiach, ...). (Hlinčíková & Sekulová, 2015, s.142)

Nie všetci migranti, azylanti však „cítia rovnakú príslušnosť (sense of belonging) ku kultúre, z ktorej prichádzajú a nie všetci majú rovnaké možnosti, podmienky a vôľu svoj pocit príslušnosti vyjadrovať navonok.“ (Gallová Kriglerová et al., 2009, s.28) „Ukazuje sa, že najmä v prípade náboženskej príslušnosti je potreba uznania a akceptácie odlišností najsilnejšia. Nejde pritom len o rešpektovanie slobody vierovyznania, ale aj uplatňovania iných vzorov správania, ktoré sa viažu na vyznávanie daného náboženstva. V tomto prípade išlo predovšetkým o moslimov, pre ktorých je praktizovanie náboženstva (a s tým

súvisiacich ďalších spôsobov správania – ako napríklad nosenia hidžábu, pravidiel stravovania, a podobne) súčasťou každodenného života. ... Moslimovia, ktorí tu žijú, si nachádzajú spôsoby, ako vďaka komunite vytvárať čo možno najkvalitnejší a najspokojnejší život. Sami však vnímajú Slovensko ako krajinu, ktorá nevytvára dostatočné podmienky na to, aby mohli slobodne praktizovať náboženstvo a žiť podľa pravidiel, ktoré sa k tomu viažu.“ (Gallová Kriglerová et al., 2009, s.29)

S pripomenutím si svojich sviatkov a uplatňovaním svojej kultúry pomáhajú azylantom najmä mimovládne organizácie. Usporadúvaním voľnočasových aktivít pre azylantov, participáciou na lokálnych festivaloch s prezentáciou rôznych kultúr, ponuky ich typických jedál, či otváraním verejných diskusií na tému utečenectva a nútenej migrácie. (Hlinčíková & Sekulová, 2015, s.79-80) Príkladom je napríklad aj Inštitút pre migráciu a komunikáciu (IPMK), založený okrem iných aj Afgancom Azimom Farhadim, ktorý prišiel na Slovensko hľadajúc azyl skoro pred dvadsiatimi rokmi. IPMK spája rôzne menšiny a zameriava sa propagáciu ich kultúr a organizovanie diskusií na základných a stredných školách na tému migrácie a predsudkov. (Inštitút pre migráciu a komunikáciu, 2019) „Podmienkou kultúrnej integrácie migrantov je nielen ochota integrovať sa zo strany imigrantov, ale aj ochota dominantnej spoločnosti prijať nových členov rešpektujúc ich odlišnosti.“ (Gallová Kriglerová et al., 2009, s.75)

3.2.3. Sociálna asimilácia

„Migranti žijúci v slovenských mestách len zriedka udržiavajú priateľské vzťahy s ostatnými obyvateľmi, nestretávajú sa, neorganizujú spoločné podujatia. ... Ľudia teda žijú vedľa seba, ale nie spoločne.“ (Hlinčíková & Mesežnikov, 2016, s.73) Špeciálne, osoby s udelenou medzinárodnou ochranou sa stretávajú s nedôverou a rezervovanosťou

od väčšinovej spoločnosti, niekedy až útokmi. Vytvárať nové väzby pre nich nie je ľahké tiež kvôli jazykovej bariére, či stereotypom a predsudkom voči ich náboženskej orientácii. Toto sa im darí občas prekonávať vďaka vytvoreniu si vzťahov v zamestnaní alebo na univerzite, na rekvalifikačných kurzoch, v rámci spoločenských akcií, či s niektorými susedmi alebo pracovníkmi pomocných mimovládnych organizácií. Veľkú úlohu zohráva tiež participácia v komunitách cudzincov či náboženských skupinách. (Hlinčíková & Sekulová, 2015, s.138-141) Integračná politika SR tieto komunity, „nové menšiny“, podporuje a vidí ich dôležitosť pre integráciu a pomoc novoprichádzajúcim cudzincom v zorientovaní sa a v ich začlenení sa do života novej spoločnosti. (MPSVR, 2014, s.19) Avšak čo sa týka azyllantov, „na Slovensku nie sú prítomné silnejšie komunity krajanov (ľudí pochádzajúcich z rovnakej krajiny), ktorí odišli zo svojich krajín pôvodu. Utečenci sa zväčša ocitajú v niektorej z lokalít sami, bez bližších kontaktov.“ (Hlinčíková & Sekulová, 2015, s.137)

Väčšina azyllantov v SR udržiava sociálne vzťahy s priateľmi či členmi rodiny, ktorí naďalej žijú v krajine ich pôvodu, alebo v inej krajine, vďaka internetu, komunikačným platformám. Niektoré rodiny v rámci Európy sa aj navštevujú. (Hlinčíková & Sekulová, 2015, s.142) Pre úspešnú integráciu v sociálnej oblasti by sme ale očakávali pozitívnejší prístup a vytváranie bezpečného prijímajúceho priestoru aj od spoločnosti samej. Slovensko však podľa cudzincov „stále nie je veľmi otvorené kultúrnej rozmanitosti a migranti sa necítia úplne vítanými a akceptovanými členmi spoločnosti.“ (Gallová Kriglerová et al., 2009, s.46)

3.2.4. Identifikačná asimilácia

Identifikácia by mala byť završením a výsledkom všetkých predchádzajúcich oblastí integrácie. (Bosswick & Heckman, 2006, s.15)

Podľa spomenutých informácií o realite, s ktorou však u nás azylanti prichádzajú do styku, to vyzerá tak, že vo väčšine prípadov Slováci nemajú záujem či už o kultúru cudzincov, nerešpektujú ich (Gallová Kriglerová, 2009, s.29), vnímajú ich skôr ako hrozbu, s nepriateľstvom a neprijatím sa stretávajú na úradoch, na uliciach (Gallová Kriglerová, 2009, s.47), v zdravotníctve, či pri hľadaní si zamestnania (Hlinčíková & Sekulová, 2015, s. 103 a 124). Zároveň sa v posledných rokoch medzi obyvateľmi SR zvýšilo znepokojenie z príchodu utečencov. (Hlinčíková & Mesežnikov, 2016, s.115) Napriek tomu, Integrovaná politika SR vidí výsledok úspešnej integrácie jednoducho - v získaní občianstva. (MPSVR, 2014, s.31) Dalo by sa však povedať, že reálne ju už nezaujímajú, nakoľko sa cudzinci, či konkrétne osoby s udelenou medzinárodnou ochranou, naozaj cítia Slovákmi. Nakoľko ich spoločnosť vníma ako rovnocenných, nakoľko im umožňuje, aby sa cítili v bezpečí a aby mohli uplatňovať svoje práva. Skúma iba jednu stranu, či splnili, čo od nich štát vyžaduje, rôznymi podmienkami definuje oblasti, do ktorých sa mal cudzinec asimilovať a získaním občianstva by sa malo potvrdiť, že sa tento jedinec „zvládol“ stať Slovákom.

„Občianstvo je teda exkluzívne a zároveň inkluzívne.“ (Hlinčíková & Sekulová, 2015, s.61) A tak, aj vďaka tomu, že inštitúcie nemusia zdôvodňovať svoje rozhodnutie o udelení, či neudelení občianstva, v prípade jeho zamietnutia, v niektorých prípadoch aj opakovaného, azylanti môžu nadobudnúť pocit, „že nie sú na Slovensku vnímaní ako vítaní a plnohodnotní obyvatelia.“ (Hlinčíková & Sekulová, 2015, s.62) Ak tu teda nie sú vítaní a rôzne inštitúcie im to aj viditeľne dávajú najavo, neustále sa musia obhajovať a vysvetľovať prečo tu sú (Gallová Kriglerová, 2009, s.63-64), ako sa môžu stotožniť s takou kultúrou a vzorcami správania, s národom, ktorý ich vlastne sám neprijíma?

Zhrnutie

„Na začiatku tohto storočia je každý 35. človek utečencom. Keby boli na jednom území, spolu by vytvorili piaty najľudnatejší štát na svete.“ (Žáková, 2006, s.21) Ľudia opúšťajú svoje domovy so strachom z dôvodu, že si niekto chce uzurpovať moc nad druhými, že chce viac pre jedného než pre ostatných, že chce obmedziť slobodu svojich občanov, aj napriek tomu, že svoje snahy maskuje ako ochranné. Migrácia tu však ako spoločenský jav vždy bola a neprestane iba preto, že niekto chce postaviť múry. Šírenie strachu v politike, na sociálnych sieťach a médiách sa snaží otupiť vnímanie ľudskosti a rovnocennosti, povyšuje práva na život jedného nad inými. Takého nazeranie na človeka však už spôsobilo (ne)jednu tragédiu, spomeňme si napríklad na holokaust. Slovom Georgea Santayana, : „Tí, ktorí si nepamätajú minulosť, sú odsúdení prežiť ju znovu.“ (podľa Santayana, 1920, s.284)

4. Metodológia výskumu

V predchádzajúcich kapitolách sme položili teoretický základ pre následný výskum, zozbierali informácie, ktoré prinášajú isté predpoklady a nastolili tak hlavnú výskumnú otázku. V empirickej časti sa na ňu pokúsime nájsť odpoveď a spôsob, ako sme k odpovedi dopracovali, zase objasníme v nasledujúcich riadkoch.

4.1. Cieľ výskumu a výskumné otázky

Cieľom výskumu je zhodnotenie fungovania integračnej politiky SR na základe toho, ako jej dosah ovplyvnil afganských utečencov (s udeleným azylom či doplnkovou ochranou) na Slovensku. V teoretickej časti sme o integrácii osôb s medzinárodnou ochranou na Slovensku priniesli nielen odborné informácie, ale aj priame skúsenosti sociálnych

pracovníkov či azylantov, najmä vďaka publikácii Hlinčíkovej a Sekulovej, ktorá sumarizuje výsledky ich kvalitatívneho výskumu zameraného na vytvorenie obrazu jednotlivých oblastí integrácie na Slovensku. Doteraz však nebol uskutočnený žiadny výskum, ktorý by bol schopný určiť úspešnosť integrácie na Slovensku nielen utečencov, ale ani migrantov vo všeobecnosti. Ak Ministerstvo vnútra meria úspešnosť integrácie vzhľadom na počet udelených občianstiev, v rokoch 1993-2018 získalo občianstvo iba 16,55% zo všetkých osôb, ktorým v tom období bola udelená nejaká forma medzinárodnej ochrany. (Ministerstvo vnútra SR [MVSr], 2018b) My sa každopádne domnievame, že toto nie je adekvátny ukazovateľ a výsledky by sa mali sledovať v rámci všetkých dimenzií integrácie. Ako však bolo spomínané, metodika vyhodnocovania integračnej politiky na Slovensku chýba a okrem toho, „na hodnotenie úspešnosti integračných politik je nevyhnutné mať k dispozícii kvalitné a komplexné štatistické dáta, čo sa však javí ako problematické.“ (Chudžíková et al., 2011, s.23)

Na webstránke Ministerstva vnútra môžeme nájsť všeobecnú štatistiku o počte udelených azylov a doplnkovej ochrany, nie však jednotlivo, podľa krajiny pôvodu. (MVSr, 2018b) Nedokážeme teda presne určiť, koľko Afgancov dostalo na Slovensku azyl alebo doplnkovú ochranu. Rovnako, o živote Afgancov na Slovensku zároveň neexistujú žiadne oficiálne informácie . Funguje tu zväz Afgancov na Slovensku, ktorý však krajanov, ktorí sem prišli hľadajúc azyl, na svojej webstránke www.zans.sk spomína naozaj len okrajovo. A to aj napriek tomu, že „Afganci sú u nás najpočetnejšou komunitou, ktorá historicky u nás dostala azyl.“ (SITA, 2016)

Existuje štúdia Evaluating Immigrant Integration Policy. How to Measure Successes and Failures? od Roba Bijla, uskutočnená na území 6 štátov EÚ, ktorá upozorňuje na nejednoznačnú súvislosť medzi výsledkami

integrácie a integračnými politikami, nakoľko výsledky procesov integrácie nemusia byť výsledkom vplyvu integračnej politiky a tak je pri ich hodnotení potrebné brať do úvahy širší kontext procesu integrácie. (Chudžíková et al., 2011, s.16-17) Preto sa na zhodnotenie vplyvu nastavenia integračnej politiky SR na život a integráciu Afgancov na Slovensku chceme pozrieť skrz širšie súvislosti, cez životné skúsenosti a cez názory práve týchto ľudí.

Z tohto teda vyvstáva hlavná výskumná otázka (HVO): Nakoľko je integračná politika Slovenska efektívna a funkčná, z pohľadu afganských utečencov? Aby sme získali odpoveď na HVO, odvodili sme čiastkové výskumné otázky (ČVO):

ČVO 1: Čo vnímajú afganskí utečenci na Slovensku ako dôležité pre ich začlenenie do spoločnosti?

ČVO 2: V ktorých oblastiach Integračnej politiky SR bola afganským utečencom na Slovensku z ich pohľadu poskytnutá podpora a pomoc, ako a cez ktoré inštitúcie?

ČVO 3: Na akej úrovni vnímajú afganskí utečenci na Slovensku svoju integráciu v súčasnosti?

4.2. Výskumná vzorka

Ako napovedá aj názov tejto práce, zamerali sme sa na integráciu afganských utečencov, a to konkrétne tých, ktorým bola udelená nejaká forma medzinárodnej ochrany a ktorí prišli na Slovensko najneskôr pred desiatimi rokmi (2009 – rok vydania Koncepcie). V konečnom dôsledku nebolo jednoduché sa k respondentom dostať. Napriek tomu, že sme predpokladali, že rôzne mimovládne organizácie, predovšetkým Marginal a Adra, ktoré, ako bolo spomínané, v súčasnosti majú s Migračným úradom zazmluvnený integračný projekt Step3, sú v pravidelnom kontakte s utečencami, podľa ich vyjadrení to tak nie je.

Klienti vraj za nimi prichádzajú podľa potreby a napríklad jazykový kurz, kdekoľvek sa rozhodnú ho absolvovať, im oni iba preplácajú. Oslovená bola tiež MVO Mareena, Slovenská humanitná rada, Liga za ľudské práva i Migračné informačné centrum (MIC), viac-menej neúspešne.

Uvedomovali sme si, že získavanie názorov na integračné aktivity, ktoré, ako sme predpokladali, boli v najväčšej miere poskytované štátom a MVO, sa môže javiť ako citlivá téma, nakoľko osoby s medzinárodnou ochranou, predpokladáme, stále na službách štátu a MVO do istej miery závisia. A tak jeden z ďalších dôvodov, prečo sme si vybrali Afgancov bol, že podľa informácií, aj v rámci prijatých utečencov, tvoria najväčšiu skupinu.

Respondenti, ku ktorým sme sa nakoniec dostali, však boli najmä osoby, ktoré prišli do kontaktu s p. Farhadim z Inštitútu pre migráciu a komunikáciu, alebo boli oslovení na Dobrom trhu – pouličnom festivale Bratislavy, kde participovali ako dobrovoľníci pre niektorú zo spomínaných MVO. Pána Farhadiho nám odporučili z MIC, ktorí ho podľa ich slov, občas „využívajú“ ako kultúrneho referenta či prekladateľa. Nakoniec našu výskumnú vzorku tvorili 4 muži, Afganci, vo veku 22-42 rokov. Všetci žijúci v Bratislave, s azylom/ doplnkovou ochranou udelenou najskôr v r.2013.

4.3. Výskumná stratégia a technika zberu dát

„Hlavné dve stratégie sú kvalitatívny a kvantitatívny výskum.“ (Hendl & Remr, 2017, s.27) Keďže odpoveď na našu hlavnú výskumnú otázku vieme získať na základe vyhodnotenia názorov respondentov, rozhodli sme sa pre stratégiu kvalitatívnu. „Kvalitatívny výskum sa často snaží vysvetliť sociálne konanie pomocou subjektívnych významov aktérov a ich konštrukcií o vlastnom konaní a konaní iných.“ (Hendl & Remr, 2017, s.27) Zároveň sme zvolili fenomenologický prístup.

„Hlavným cieľom fenomenologického skúmania je popísať a analyzovať prežitú skúsenosť so špecifickým fenoménom, ktorý má určitý jedinec alebo skupina jedincov.“ (Hendl, 2012, s.126) „Fenomenologický prístup volíme vtedy, ak: 1. chceme preskúmať význam prežitej skúsenosti jedinca a porozumieť mu; 2. študovaný fenomén sa najvhodnejšie zachytí pokusom porozumieť skúsenostiam účastníka; 3. fenomén nie je dostatočne preskúmaný.“ (Hendl, 2012, s.127)

Dáta sme získavali skrz kvalitatívne individuálne rozhovory, konkrétne sme použili rozhovor s návodom. Návod prináša schému, ktorej sa môže výskumník pridržať a teda si vie lepšie rozdeliť čas počas interview, zároveň mu pripomína, aby nezabudol na témy, o ktorých sa chcel rozprávať. Na jednej strane tvorí štruktúru, ktorá uľahčuje vzájomné porovnávanie rozhovorov s ďalšími respondentmi, na strane druhej strane však umožňuje flexibilitu v poradí tém a necháva priestor aj na formulácie otázok podľa situácie. (Hendl, 2012, s.174)

Otázky v rozhovore boli zamerané na zisťovanie názorov, hodnôt, opisovanie skúseností a postojov voči ľuďom a situáciám, ktoré azylantov ovplyvnili a formovali ich život, odkedy im bola udelená medzinárodná ochrana na Slovensku. Pre každú ČVO sme si určili hlavné témy, indikátory, oblasti, o ktorých sme sa chceli dozvedieť viac a ktorých priblíženie cez osobné zážitky respondentov by nám na ňu odpovedalo.

Rozhovory prebiehali podľa dohody s respondentmi po slovensky alebo po anglicky v kaviarni, u nich doma či v parku a pre zachovanie anonymity boli ich mená zmenené na iné, nimi alebo nami navrhnuté. Pred každým rozhovorom boli oboznámení s obsahom, priebehom a využitím výskumu a boli poučení o svojich právach, v prípade, že by sa rozhodli svoje odpovede odvolať, čo mi aj potvrdili podpísaním informovaného súhlasu.

4.4. Záznam a analýza dát

Rozhovory boli nahrávané na mobilný telefón, nahrávky následne prehrávané na počítači a transkribované. Podľa potreby preložené do slovenčiny a gramaticky upravené. Nemenili sme ale význam ani štylizáciu výrokov. Každý z rozhovorov mal v priemere 55 minút. Sledovali sme výsledky integrácie najmä v rámci dimenzií od Essera, ktoré zároveň do určitej miery pokrývali aj indikátory z Koncepcie. Na indikátory sme sa však nesústredili najmä preto, lebo špecifické dáta, ktoré by o nich v rámci stanovených oblastí mali vypovedať, vyžadujú vyjadrenú kvantitu, generalizované štatistické údaje (ktoré aj tak reálne na Slovensku neexistujú). Tento výskum ale nechce suplovať chýbajúcu metodiku merania indikátorov na Slovensku, ale ukázať príklady dopadu aplikácie či neaplikácie integračnej politiky SR na život reálnych ľudí. Záznamy boli analyzované najprv jednotlivo, potom sme na základe všetkých výpovedí boli schopní vytvárať témy, kategórie a zovšeobecnenia. „Kvalitatívna analýza dát často kombinuje prístupy hrubšej analýzy materiálu (prehľady, kondenzácie, súhrny) s prístupmi detailnejšej analýzy (návrh kategórií, hermeneutická interpretácia alebo identifikácia štruktúr). Konečným cieľom je často dosiahnutie zovšeobecniteľných tvrdení porovnávajúcich materiály alebo rôzne texty alebo niekoľko prípadov.“ (Flick in Hendl & Remr, 2017, s 216)

5. Empirická časť

5.1. ČVO 1

Prvou čiastkovou výskumnou otázkou - Čo vnímajú afganskí utečenci na Slovensku ako dôležité pre ich začlenenie do spoločnosti? – sme chceli zistiť aké boli prvotné potreby a výzvy našich respondentov po udelení

medzinárodnej ochrany. Čo ovplyvnilo prvé kroky a rozhodnutia v ich živote na Slovensku. Identifikovali niekoľko kľúčových tém:

- Ubytovanie uviedli všetci respondenti ako prvú najdôležitejšiu výzvu, ktorej po udelení azylu museli čeliť.

„Ubytovanie je prvou vecou, ktorú musíš hľadať, nájsť miesto, kde ostaneš.“ (Yosef) „Najprv som býval na ubytovni, to bolo zlé, nemal som súkromie.“ (Zadfar) „Hľadať ubytovanie je tu veľmi ťažké, Slováci nechcú ubytovať cudzincov.“ (Pazir)

- Práca a zabezpečenie príjmu bola v rozhovoroch rovnako dôležitou témou.

„V tej chvíli, ako dostaneš ochranu, cítiš sa šťastný a hneď potom chceš naozaj pracovať, prežiť a ostať tu. Ale bez dokázania titulu, ak nemáš nejaké špeciálne schopnosti, neprežiješ. Musíš pracovať, musíš mať stály príjem.“ (Yosef) „Všetci si tu myslia, ja veľmi podobám sa na Cigána, i všetci dumajú tožto, ja nebudem robiť, ja lenivý človek. Najprve, najprve, keď ty máš takéto problémy, najprve ty máš rozum, srdce a hlavu. Pod', neboj sa, nehanbi sa, opýtaj sa ma, kto ja, odkiaľ som, skús ma, ako pracujem, aký ja šikovný pracovník, alebo nič neviem robiť. Vtedy môžeš robiť čo si myslíš. ... Využívajú tu cudzincov a východniarov, klamú, na papier píšú minimálnu mzdu. Ale tú prácu potrebujem, keď mi pán boh pomôže, budem sa snažiť, tordo pracovať, tak sa dopracujem k tomu všetkému, aj dom nejaký lacnejší možno.“ (Bahiri) „Nebojím sa pracovať a musím.“ (Zadfar)

- Jazyk a vzdelávanie ako podmienka na ďalší rozvoj sa objavila v každom rozhovore. Nie vždy však išlo o slovenčinu.

„Hlavne jazyk som chcel čím skôr naučiť. Snažiť sa pekne dobre študovať slovenský jazyk, stále budem študovať, človek môže až do staroby sa učiť. Ako

povedal Lenin – Učiť sa, učiť sa, učiť sa. Vzdelávanie pomáha človeku vždy. Ale anglicky sa nechcem učiť, veľmi zle nám v Afganistane spravili Angličania, chceli z nás mať kolóniu.“ (Bahiri) „Teraz už veci riešim sám, lebo poznám jazyk. Teraz chodím do školy, doučovali ma aj tam, aj čo som potreboval do školy.“ (Pazir) „Po anglicky viem dobre, tak som si povedal, že s tým si vystačím. Tu bez slovenčiny môžem robiť v medzinárodných firmách s angličtinou.“ (Zadfar) „Veľmi rýchlo som sa naučil slovenčinu. Najviac v meste, rozprával som sa s ľuďmi. Komunikácia je najdôležitejšia vec, poznať jazyk. Niektorí ľudia sú tu 20 rokov a nehovoria po slovensky, nevedia ako riešiť veci. Ja som na začiatok vedel po anglicky, čítal som všetko, učil sa, hľadal.“ (Yosef)

- Prístup k službám a prístup rôznych autorít boli ďalšími z hlavných faktorov ovplyvňujúcich prvé fázy integrácie Afgancov.

„Na úradoch boli nepríjemní ku mne určite. Kým som bol so sociálnym pracovníkom, nebol problém, lebo vedeli komunikovať po slovensky. Potom, keď som riešil veci sám, bol nejaký problém.“ (Pazir) „Na úradoch, bez jazyka, oni sa s vami nebudú rozprávať, pre nich ste nikto. Angličtina im nič nehovorí. Lekára som mal problém nájsť, lebo nikto ma nechcel vziať, hovorili, že by mali veľa papierovačiek, že sa so mnou nebudú vedieť dohovoriť, že nehovoria po anglicky. Toto bolo ťažké, tu som videl, že odmietajú cudzincov, že sú pre nich na obtiaž.“ (Zadfar) „Authority sú tu úplne nepriateľské, to bol najväčší šok pre mňa, ako keby ich nútiš, aby niečo spravili. Utečenci sú pre nich akoby ľudia nie ani tretej, ale dokonca piatej kategórie.“ (Yosef)

- Sociálne vzťahy hrali v procese integrácie našich respondentov veľkú rolu tiež už od počiatku.

„Čím viac poznáš ľudí, tým viac sa zlepšuješ aj v jazyku, aj ti v niečom môžu pomôcť, alebo s nimi tráviť čas.“ (Pazir) „Keby som si našiel niekoho, to by sa mi

lepšie žilo, to by mi pomohlo cítiť sa tu lepšie. Chcel by som nájsť si ženu, mať deti, dobrú prácu, dobrých kolegov.“ (Bahiri) „Pomohli mi niekto kamaráti z Afganistanu, bez toho by to bolo veľmi ťažké. Ale aj mladí ľudia, Slováci sú veľmi nápomocní. Na tom som videl ten veľký rozdiel, že správanie autorít nebolo príkladom, ako sa správajú ostatní ľudia. Veľa mi pomohli s administratívnymi vecami, Ak sa v meste niekoho niečo opýtate, ľudia chcú pomôcť.“ (Yosef)

- Akceptácia majoritou tiež vyvstala ako dôležitý element ovplyvňujúci integráciu azylantov.

„Veľa ľudí ma chcelo oklamať, veľa ľudí ma považuje za teroristu, ale nie všetci sme rovnakí.“ (Bahiri) „Nechcel som, aby na mňa ľudia pozerali inak, že som Róm, alebo divne aby nepozerali. Niekedy som sedel na zastávke a vedľa mňa si nikto nechcel sadnúť. To bola veľmi zlá skúsenosť.“ (Pazir) „Všetci sú veľmi milí a dobrí – normálni ľudia na Slovensku. Na verejnosti som za 6 rokov, čo som tu, nikdy nepocítil rasizmus. Rozprával som sa aj s inými mojimi kamarátmi, oni majú tiež dobrú skúsenosť. Špeciálne mladá generácia. 80% ľudí, najmä v Bratislave, ich netrápi, akej farby je tvoja pokožka, tvoj jazyk, odkiaľ pochádzaš.“ (Yosef) „Slováci sú ale aj priateľskí, ale niekedy si to ani neuvedomujú a hovoria rasistické veci, oni to tak neberú, lebo to je taká kultúra.“ (Zadfar)

Všetky tieto potreby sú zároveň zahrnuté aj v dokumente Integračnej politiky, či už je im venovaná celá téma alebo niektoré z navrhovaných opatrení v rámci kapitol.

5.2. ČVO 2

V kontexte druhej čiastkovej otázky sme sa snažili zistiť – V ktorých oblastiach integračnej politiky SR bola afganským utečencom z ich pohľadu poskytnutá podpora a pomoc, ako a cez ktoré inštitúcie? -

v rámci ktorých tém sa aplikácia opatrení, prichádzajúca z oficiálnych zdrojov (MVO, štátny sektor), reálne dotkla našich respondentov a pomohla im v ich procese integrácie.

PAZIR

Samosprávne kraje (mesto)

„Informovali ma, čo ma čaká, čo musím, čo nemusím robiť. Vybavoval som pas a občiansky na cudzineckej polícii, z charity mi s tým pomohli, išli so mnou osobne.“

„Sociálni pracovníci sa snažia, aby sme sa osamostatnili. Keď som potom išiel sám na úrad niekam, oni mi povedali, ako sa mám správať, čo tam odo mňa budú chcieť, ako to riešiť.“

Bývanie

„Pracovníčky charity ma umiestnili na ubytovňu. Ubytovňa bola asi ich, charity.“

Kultúrna a spoločenská integrácia

„Organizácie, ktoré tu sú, skôr to neriešia. Tu počet Afgancov je málo, ani nemám toľko času, aby som sa stretával s nimi. Sviatky máme veľa ale tu sa neoslavujú.“

„V Lige za ľudské práva som s nimi dobrovoľník. Oni mi tiež pomáhali, kým mi udelili doplnkovú ochranu. Oni nepotrebujú moju pomoc, Liga za ľudské práva je veľmi dobrá organizácia, oni si robia svoju prácu veľmi dobre. Aj aktivity, ktoré robia, ten komiks ktorý písali to, podľa mňa je to veľmi pekné. To písali, aby Slováci mohli spoznať aj, aj utečenci sú ľudia tiež. Aj preto som spájal tie aktivity, keď oni to písali, tak preto s nimi som sa aktivizoval.“

Zdravotná starostlivosť

„Som poistený cez Migračný úrad.“

Vzdelávanie

„Na kurzy jazyka som nechodil nikam, učil som sa cez komunikáciu s ľuďmi, počúvanie rádia aj v škole mi pomohli. Nemal som kurzy v organizáciách.“

„Keď som odišiel z domu som mal 14 alebo 15 rokov a nemal som doklady aby som dokázal, koľko rokov som chodil do školy. Tak tu som musel ukončiť aj základnú aj strednú školu. Tak preto som začal ôsmy ročník, deviaty ročník som dokončil, aby som mohol začať na strednej škole.“

Zamestnanosť a sociálna ochrana

„Vysvetlila mi sociálna pracovníčka na začiatku, ako je to so zamestnaním. Odkedy som prišiel, pracoval som v Ikey rok, to pre mňa organizácia našla, a potom som začal študovať.“

„Prišiel som bez peňazí, prevádzzači nám všetko zobrali. Potom mi nejaké poslala moja rodina z Nemecka.“

„Od migračného úradu dostávam peňažný príspevok, pretože stále študujem denne.“

Občianstvo

„Povedali mi (Liga za ľudské práva), že si môžem požiadať, po nejakých desiatich rokoch.“

Pazirovi bola pomoc poskytnutá skoro výhradne mimovládnyimi organizáciami hneď od začiatku a najmä v oblastiach, ktoré respondenti sami označili za najdôležitejšie – ubytovanie, práca a prístup k službám. Boli mu podané všetky potrebné základné informácie. Jazykový kurz s organizáciami neabsolvoval, ale so slovenčinou mu pomohli na základnej škole, kde bol zaradený do vzdelávacieho systému. Zároveň sa vďaka MVO zapojil do dobrovoľníckych aktivít, kde okrem iného pomáha rozširovať povedomie o iných kultúrach. *„Bez sociálnych pracovníkov by som to určite nezvládol. Tá sociálna pracovníčka určite viac pomôže ako*

komunita, aj komunita naša tiež tam niečo pomohla, ale skôr sociálni (pracovníci) sú viac na to, aby pomáhali.“

YOSEF

Samosprávne kraje (mesto)

„Nemyslím si, že na začiatku bol niekto, kto by mi povedal, najprv musíš urobiť toto, potom toto, ako to tu funguje. Nechajú Ťa v džungli, tak si tam. A je na tebe, aby si našiel cestu von.“

„Ludia, ktorých som spoznal tu, po príchode, nie len Afganskí kamaráti. Poznáš ľudí a oni sú nápomocní v niektorých veciach, lebo je veľa vecí, na ktoré potrebuješ niekoho, kto hovorí plynulou slovenčinou a kto vie, ako funguje administratíva, ako tu fungujú veci, tak oni ti pomôžu.“

„Pravidlá som si čítal všetky, sú tu zákony, a zákony sú veľmi špecifické. Napríklad, čo môžeš očakávať od štátu a čo nemôžeš od nich očakávať. A potom je tu IOM, oni ti môžu poradiť tiež v tejto oblasti. Ale znova, oni ti prečítajú knihu, ktorá je napísaná, zákony. Takže najlepšie je, ak pôjdeš na webstránku IOM, pretože tam sú relevantné zákony, týkajúce sa migrantov alebo to, čo je od nás očakávané, je na tej webstránke a môžeš si to vygoogliť, alebo môžeš jednoducho nájsť informácie, vidieť, čo je tam.“

„Napríklad, narodí sa mi dieťa v júni, povedzme a budem musieť riešiť veľa papierovačiek. ... To som si všetko prečítal na internete. Aj ak neviem niečo na IOM webstránke, ak potrebujem lepšie vysvetliť, potrebuješ viac informácií, môžeš im zavolať, pomôžu ti po telefóne, alebo tam môžem ísť osobne počas otváracích hodín. IOM mi tiež pomohlo, keď som pozýval svoju rodinu sem.“

Bývanie

„Nedostal som žiadne ponuky na ubytovanie, alebo tak. Našiel som nejakých afganských kamarátov a oni mi pomohli nájsť nejaké ubytovanie.“

Kultúrna a spoločenská integrácia

„Povedal by som, sociálne médiá, a tam nájdeš priateľa, ak chceš. Záleží, aký je človek sociálny. Ak chceš nájsť niekoho, s kým sa môžeš rozprávať, ísť na kávu, dá sa to.“

Zdravotná starostlivosť

„Prvýkrát bol so mnou kamarát, ale reálne som ho ani nepotreboval, lebo doktor hovoril po anglicky.“

Vzdelávanie

„Bol som na nejakých jazykových kurzoch v nejakých organizáciách, ale tie nie sú naozaj signifikantné, aby ti pomohli naučiť sa slovenčinu. Napríklad kurz v IOM, dvakrát za týždeň, ale každý deň máš nových spolužiakov. Nie je to ako pravidelná hodina, lebo je to zadarmo, ktokoľvek môže prísť, pridať sa, odísť.“

Zamestnanosť a sociálna ochrana

„Ponuky práce pozerám na internete, je taká stránka profesia.sk, tak tam všetky firmy, všetci zamestnávatelia hľadajú pracovníkov, dávajú tam inzeráty a potom ešte sú tu nejaké pracovné centrá.“

Občianstvo

„Čítal som to na internete. Dostal by som pas. Po ôsmich rokoch by som mohol požiadať o občianstvo.“

Yosef sa od začiatku snažil byť čo najviac samostatný, čo sa týka jeho integrácie. Hlavné potreby si zabezpečil bez pomoci MVO alebo štátu, informácie prevažne získaval na internete, s ostatným mu pomohli priatelia, ktorých spoznal na Slovensku. V rámci prístupu k službám a riešenia situácií na úradoch, pomoc hľadal okrem internetu aj formálnu cez IOM, prípadne cez známych, avšak vo väčšine vecí sa spoliehal sám na seba a svoje schopnosti aj napriek tomu, že sa ocitol v nepoznanej krajine. S MVO počítal len ako s doplnujúcou možnosťou, na ujasnenie informácií. Rovnako pri vzdelávaní sa v jazyku sa na oficiálne kurzy

nespoliehal. „Lebo aj keď prvý deň je veľmi ťažký, naozaj nevieš, čo robiť, ale v tej istej chvíli je tu zároveň ten šťastný moment, že neriešiš nič, práve si si uvedomil, to je to. Ale neskôr som bol ako...veď ja som vzdelaný chlapík, takže som bol schopný nájsť všetko sám.“

ZADFAR

Samosprávne kraje (mesto)

„Niečo som pozrel na internete, niečo mi povedali kolegovia, známimi, oni mi hlavne pomohli, bez nich by som to na úradoch nebol získal.“

„Písal som si aj niekým s IOM, keď som niečo potreboval, ale nakoniec som to aj tak musel sám googliť, lebo nedali mi správnu informáciu.“

Bývanie

„Sociálni pracovníci mi na začiatku našli ubytovanie na ubytovni, tam som bol pár dní, ale potom som si našiel izbu na zdieľanom byte. ... To mi pomohol kamarát, odporučil na facebooku stránky, tam niekto hľadal spolubývajúceho.“

Kultúrna a spoločenská integrácia

„Na kurze v IOM som spoznal nejakých ľudí, tak s jedným chlapíkom sa občas stretáme, ale on tiež veľa pracuje a má inú pracovnú dobu, než ja, tak je to niekedy ťažké skombinovať.“

Zdravotná starostlivosť

„Tu som poznal nejakých Afgancov z pobytového tábora, spoznal som nejakých Slovákov, tí mi veľmi pomohli, s tlmočením, u lekára, keď som potreboval.“

„Nevysvetlil mi nikto na začiatku, ako funguje celý systém, ale pomaly som na to prišiel. Všeobecného lekára som našiel vďaka známej, ona ma odporučila.“

„Najviac som potreboval pomôcť s lekármi. A najviac mi pomohla priateľka asi potom už, usporiadať niektoré veci.“

Vzdelávanie

„Jazyk som sa trochu naučil v pobytovom tábore, našiel som na internete nejakú pdf knihu, v mobile aplikáciu, potom som našiel na Youtube nejakú Slovenku,

ktorá učila z angličtiny slovenský jazyk, ale nejako extra som sa tomu nevenoval. Nebola tá kniha alebo aplikácia spravené tak, že by sa mi dobre učilo. A tiež, necítil som sa tu dobre, medzi ľuďmi, ako sa správali ku mne, tak ma ani nelákalo učiť sa ich jazyk.“

„Asi trikrát som bol na jazykovom kurze v IOM, ale ten kurz bol iba v slovenčine a tak som veľa nerozumel a bolo to také chaotické, neposúvali sme sa nikam.“

Zamestnanosť a sociálna ochrana

„Pozeral som najprv na internete, po anglicky práce, potom mi niekto poradil profesiu.sk. Pýtal som sa aj v pracovných agentúrach, ale tam oni to tiež nenájdu za vás, takže som pozeral ponuky na internete.“

„Nebol som ani na úrade práce, neviem o tom veľa, zatiaľ som bol stále zamestnaný. A keď som chvíľu nebol, tak som doplácал zdravotnej poisťovni priamo.“

„Poslala mi nejaké peniaze aj moja rodina, keď som potreboval.“

Občianstvo

„Viem, že po niekoľkých rokoch by som mohol dostať občianstvo.“

„Asi som si to čítal na internete.“

Zadfar prišiel do kontaktu s MVO či inou formou oficiálnej pomoci len veľmi okrajovo. Dalo by sa povedať, že iba úplne na začiatku, keď mu po prepustení z pobytového tábora našli miesto na ubytovni, kde ale ostal len krátko. Po pár skúsenostiach s IOM, ktoré pre neho neboli nápomocné, sa snažil spoliehať radšej sám na seba, prípadne na svojich priateľov, známych, kolegov a na informácie, ktoré sám našiel na internete. „Povedal som si, som tu, môžem tu ostať, tak musím vynaložiť všetku silu aby som to zoládol, to bude môj cieľ teraz.“

BAHIRI

Samosprávne kraje (mesto)

„Prvé kroky moje na Slovensku, mne pomáhali sociálne pracovníčky z Marginalu. V Košiciach i v Bratislave. Migračný úrad pomohol ešte a po Marginale prišla charita.“

Bývanie

„V Košiciach bolo v kampe, z Migračného úradu, tam prideliť nám peniazovú podporu rozmerom 293 eur na mesiac. A z teho aj daň za ubytovanie, aj na papanie aj na oblečenie, všetko za tých 293 eur... Ja platil za ubytovanie 174 eurá. A ostatné všetko išlo na jedlo.“

Kultúrna a spoločenská integrácia

„Keď oni v charite mali nejakú prosbu pomoci napríklad, mali v Košiciach afganskú rodinu, ktoré mala, bol manžel, manželka a mala tri deti. I potreba bola presťahovať z jednej ubytovne na druhé ubytovanie. ... A vtedy mi Marginal, videli to, čo ja nemám, prácu aj nikde nepracujem, mi prišlo, prichodili a pýtali sa: Bahiri, pomôžeš nám, Bahiri, pomôžeš nám?“

Zdravotná starostlivosť

„Bola tam so mnou sociálna pracovníčka raz, potom som už nechodil.“

Vzdelávanie

„V Košiciach ja tam býval 9 mesiacov, študoval „Krížom krážom“ slovenčinu zadarmo 3 krát do týždňa v Marginal.“

„Mám za sebou opatrovateľský a ošetrovateľský kurz, tu na Slovensku, v Košiciach, to mi z charity navrhli. Imigračný úrad to platil. Aj mám za sebou osvedčenie kuchárske.“

Zamestnanosť a sociálna ochrana

„6 mesiacov podpory u mňa končilo v zime. A vtedy by ma vyhodili von z ubytovania, pretože ja nemal peňažnú podporu aj nepracoval, aj prácu nemal. Vtedy mi z charity navrhovali napísať žiadosť na Migračný úrad. ... Oni si to

pozreli, aj pretože ja bol šikovný, chodil do školy, čo chceli pomôcť, ja vždycky im pomáhal. ... Aj mi dali potom ešte tri mesiace podpory.“

„Cez počítač mi to navrhovali, ja chodil veľa miest tu v Bratislave, na pracovné pohovor.“

Občianstvo

„Potom ja tu zmluvu ukázal právničke aj advokátke a oni to kukali, boli z toho v divoch. To je čo?! Keď budeš ďalejšie dávať svoje papiere a občiansky na občianstvo Slovenskej republiky, budeš chcieť dostať toho, tieto papiere, tieto zmluvy pracovné ti veľmi poškodia, veľmi poškaredia.“

Bahiri bol od samého začiatku v kompletnej starostlivosti MVO a Migračného úradu. MVO mu zabezpečili ubytovanie, intenzívny jazykový kurz, rekvalifikačné kurzy aj pomoc pri žiadosti o predĺženie podporného integračného príspevku, aby sa neocitol na ulici. Zároveň ho aktivizovali, využívali aj jeho pomoc pri prekladaní pre ostatných azylantov, zapájali ho do rôznych činností organizácie. Po presune do Bratislavy sa ho znova ujala odnož MVO, ktorá mu pomohla s hľadaním zamestnania, či poskytla odborné poradenstvo. Za pomoc od organizácií bol nesmierne vďačný. *„Sláva, chvála pánovi bohovi, živý, zdravý, môžem robiť, aj budem vždycky vám, vašim ľuďom, vždycky naozaj budem vďačný ja osobne, budem vďačný za vašu dôveru, za vašu lásku, za vašu milosť ku nám.“*

5.3. ČVO 3

Tretia výskumná otázka – Na akej úrovni vnímajú afganskí utečenci svoju integráciu v súčasnosti? – by nám mala načrtnúť, v akej fáze integrácie sa Afganci nachádzajú, ako ich poskytnutá pomoc od MVO, štátu či iných aktérov (známi, priatelia, ...) posunula v ich živote na Slovensku. Aký dopad mali vplyvy (alebo ich absencia) rôznych aktérov v procese integrácie na ich progres.

PAZIR (22 rokov, od udelenia doplnkovej ochrany je tu 5,5 roka)

V súčasnosti je na Slovensku sám, bez rodiny. Nakoľko rozhovor prebiehal v slovenčine, môžem potvrdiť, že sa vie bez problémov dohovoriť. Tvrdí, že na inú kultúru aj jazyk si už zvykol, chýba mu ale aj tá jeho. Toto však pre neho nie je prioritné. *„Chýba mi kultúra, moja krajina, ale chcem budovať svoj život, chodím teraz do školy aby som sa vzdelával a pracujem, aby som zarobil peniaze. To je pre mňa viac dôležité.“* S rodinou v Nemecku je stále v kontakte cez internet, a raz ich už bol aj navštíviť. Má veľa kamarátov, aj Slovákov medzi nimi, chodí na rôzne aktivity, kde spoznáva nových ľudí. S Afgancami sa prevažne nestretáva. *„Aj cudzí Afganci sú pre mňa cudzinci, nepoznáme sa, to je jedno.“* *„Chýba mi rodina, nie komunita tu.“* Za 5,5 roka, čo tu je, vystriedal päť ubytovaní. Momentálne býva so spolubývajúcim na byte, ktorý získal tiež vďaka známej, Slovenke, ktorá mu ho prenajíma.

Do mešity nechodí, preferuje súkromie svojho bytu. *„Ja sa modlím, keď potrebujem, aj doma, nepotrebujem nikoho, modliť sa môžeš všade.“* Doktorom sa prevažne vyhýba. *„Slováci sami majú problém s lekármi. Dlho sa tam čaká, hodiny, než niečo vybavím. Radšej tam nechodím, keď nemusím.“* Je študentom strednej školy, kde sa okrem iného aj naďalej zdokonaľuje v slovenčine a popritom si brigádnicke zarába. *„V obchode. Môj šéf je z Iránu, tak hovoríme rovnakým jazykom, vieme sa pochopiť.“* *„Som spokojný s tou prácou, ktorú mám.“* Svoju súčasnú finančnú situáciu hodnotí ako vyhovujúcu. *„Chcel by mať človek viac peňazí vždy. Ale niekedy nestačí nič, či máš milión, či máš menej. Na to, čo potrebujem mám, vystačí mi to.“* Momentálne mu už nepomáha nikto, stále má ale kontakt na sociálnu pracovníčku v prípade, že by niečo potreboval. To, ako na neho majorita pozerá, už nerieši. *„Všade človek nájde aj dobrých ľudí aj zlých ľudí. Niektorí majú možno zlý deň, ale inak je dobrý, nejako neposudzujem týchto ľudí už. Akí sú Slováci, Afganci, všetci sme ľudia.“* Slovenské jedlá mu nechutia, tradičné afganské jedlá

nevie variť, ale varí si aj tak zo špecifických potravín, ak sa dá. „Ale potraviny dajú sa nájsť dobré aj u Arabov, Turkov, aj v Tesco sa dajú nájsť veci.“ So susedmi sa nepozná, pozdravia sa na chodbe, ale nenavštevujú sa. Asi by tu chcel ostať, založiť si rodinu a hoci vie, že získanie občianstva by mu prinieslo isté benefity, momentálne táto téma pre neho ešte nie je dôležitá. „To potrebujem, keď tu chcem budovať ten domov. Ale je to ešte ďaleko, neriešim to teraz.“ Celkovo je so svojím životom v novej krajine spokojný. „Určite chcem ešte, aby nejaké veci sa zmenili, ako každý človek. Čo mám dnes, zajtra nemusím mať, budem mať iné problémy. Ale celkovo som asi spokojný.“ Vie si predstaviť, že tu bude budovať svoj domov, ale ako Slováčok sa necíti, ani nechce. „Je rozdiel cítiť sa ako Slováčok a cítiť sa tu ako doma. Domov si vie človek spraviť všade, to je jedno.“ „Určite nikdy ja nebudem Slováčok, pretože narodil som sa v svojej krajine, ktorá je Afganistan a som hrdý skadiaľ pochádzam. Ani mňa Slováci nikdy nebudú brať ako Slováka, nebudem ja ani. Ale neberiem to ako zlú vec, lebo je to prirodzené, odkiaľ pochádzam, kde som sa narodil, tak odtiaľ pochádzam. Moje meno tam patrí, moja kultúra tam patrí.“ Je ochotný prispôbiť sa iba do tej miery, aby nestratil seba, svoju kultúrnu a národnú identitu. „Aj keď tu budem žiť celý svoj život, seba nestratím, lebo viem, kto som. Prispôbim sa tu, svoj život, ja rešpektujem Slovákov, jazyk, ich kultúru.“ „Prispôbiť znamená napríklad, Slováciedia bravčové mäso, ja nejem bravčové mäso. Slováci pijú alkohol, ja nepijem alkohol. Lebo to je môj život a ja poviem, čo pijem alebo nepijem, V niečom sa prispôbujem, ale neviem, nedá sa všetkému prispôbiť, ani nechcem, lebo niečo má človek vnútorné má niečo a to chce ochrániť. Na niečo je to dobré, je to pre môj život dôležité, pre mňa.“

BAHIRI (42 rokov, je tu 5 rokov od udelenia azylu)

Býva na ubytovni, ale túži po súkromí, najmä, ak by si našiel nejakú priateľku. V Afganistane bol sirota, tu si chce budovať domov. Aj napriek

tomu, že má 42, sa totiž podľa jeho slov cíti ako 32 ročný. „Chcel by som nájsť jedno-dvoj izbový byt alebo malý dom so záhradkou, nájsť nejakú slečnu, keď pán boh dovoľí a vytvorí domov potom.“ Pre svoju budúcu ženu by spravil všetko. „Keď napríklad, že moja manželka bude tehotná, rodiť mi decká a pôjde znova do práci, ja doma všetko môžem porobiť. Ostať pri deťoch, robiť bez matky, pretože na to ja som vychovaný.“ Svoje jazykové schopnosti hodnotí ako veľmi dobré, celý náš rozhovor prebiehal v slovenčine, ale miestami bolo v jeho vyjadrovaní cítiť vplyv ruštiny. Momentálne pracuje v iránskej reštaurácii, no chce odísť a má prisľúbenú prácu vo Volkswagene. Nakoľko má však zlé doterajšie skúsenosti so zamestnávateľmi na Slovensku, dúfa, že v tejto firme ho už neoklamú. „Tam som robil 7 mesiacov v Barrocku, trikrát mi dali skúšobnú dobu. ... A ja tam potom mal svoju známu, kuchárku z Ukrajiny i jej ukázal, čo tam napísané. Nevedel vtedy ešte tak dobre po slovensky, aj písať. A ona na mňa: Bahiri, to je čo? To je zas klamárstvo, ty zas máš skúšobnú dobu na tri mesiace.“ Mrzí ho však, že nevyužije svoje kuchárske osvedčenie. „Ja budem robiť s autami, ale ja milujem kuchárstvo. V Bratislave, môžem povedať, všetky afganské jedlá ešte neochutnali. A ja viem variť aj po rusky, aj po afgansky, aj trochu z kazachštiny, uzbekštiny, z gruzínskej kuchyne tiež.“ Ochutnal aj slovenské jedlá, ale vo všeobecnosti jedáva jednoducho to, čo chutí jemu, nemusí to byť práve afganská kuchyňa. „Papám to, čo mi páčiť sa. Všetličo nepapám. Má rád ryžu, mám rád polievky, mám rád vaše halušky s bryndzou.“ Do mešity chodí iba na veľké sviatky, inak sa modlí doma, ale rešpektuje tiež všetky ďalšie náboženstvá. „A ja mám dobre srdco, ja milujem všetkých ľudí. ... Pred pánom bohom sme všetci rovnakí.“ Má zopár kamarátov, ale nepovažuje sa za veľmi sociálneho „Ja veľmi hanblivý človek.“ Určite chce neskôr požiadať o občianstvo. „8 rokov žiješ v Bratislave, nerobíš škaredé veci, nedostavaješ pokuty, vtedy keď urobíš skúšky na slovenskom jazyke, ústno, písmeno a čtením, keď to všetko vedieš, budeš šikovný, vtedy máš oveľa viac

šancu dostať vaše občianstvo.“ O svojej budúcnosti na Slovensku má veľa jasných predstáv no vie, že to, aby dosiahol svoje ciele nebude ľahké, a tak sa snaží vidieť veci reálne. „Niektorí Afganci si tu už našporili, majú auto, tiež pracujú vo Volkswagene, už majú svoje domovy. Ja musím tvrdo robiť tiež, keď myslíš len fantazírovať, to je nemožné.“

ZADFAR (39 rokov, od udelenia doplnkovej ochrany je tu 3 roky)

Teraz býva na byte s kamarátom, je to jeho štvrté ubytovanie v poradí. Má priateľku, s ktorou by chcel spolu neskôr bývať. *„Slovenka, kolegyňa z práce. Možno by sme žili niekde inde, ale to je ešte ďaleko.“* Je momentálne zamestnaný, ale s prácou nie je spokojný. *„A tak som si našiel prácu, poslal som životopis v angličtine a vzali ma, lebo som mal dobrý jazyk,“* *„Nebaví ma tá práca, stresuje ma, ale potrebujem peniaze, tak som rád, že nejakú mám.“*

V ovládaní slovenského jazyka by sa chcel zlepšiť. Náš rozhovor prebiehal výhradne v angličtine. *„Používam frázy, slová slovenské v niektorých situáciách, v obchode, na úrade mi pomáha priateľka.“* *„Chcel by som sa viac učiť slovenčinu, kvôli priateľke, ona mi občas pomáha, ale stále pracujeme, tak keď máme voľný čas, tak sme spolu, spolu sa ideme najesť a von a tak nie je jazyk prioritou, lebo sa rozprávame po anglicky.“* U lekára už problémy nemá. *„Už som si zvykol. Lekári, čo k nim chodím, nevedia perfektne po anglicky, ale dorozumieme sa aj rukami, gestami.“* Finančnú situáciu momentálne zvláda. *„Sú veci samozrejme, čo by som chcel ešte, ale človek si musí určiť priority, na čo použije peniaze, musí počkať na niektoré veci.“* *„Nepomáha mi nikto finančne, ja si zarábam. Na teraz mi to vystačí.“* *„Nad sociálnymi dávkami som ani neuvažoval, musím sa postarať o seba sám, kým som zdravý a vládzem a môžem pracovať.“* Do budúcnosti by však chcel podnikáť. *„To je dôležité, som tu, musím sa o seba postarať a v budúcnosti dúfam, že nebudem musieť pracovať pre iných, ale rád by som podnikal, ak sa mi podarí ušetriť niečo.“* Nie je si však úplne istý, či chce ostať na Slovensku.

„Ani priateľka nevie, či tu chce ostať. Ak by sme sa chceli vziať a mať rodinu, potom sa uvidí. Pracoval by som naďalej v Bratislave, ale bývali by sme mimo mesta, kde je lacnejšie ubytovanie.“ „Nikde to teraz nie je ideálne, sú vo svete vojny, korupcia, vraždy, ale v Európe je predsa len trochu viac bezpečne.“ So svojou rodinou je pravidelne v kontakte cez internet, rodný jazyk by chcel naučiť aj svoje budúce deti. „Lebo to sú moje korene, aj ich korene. Na zvykoch už netrvám, ale chcem aby boli rešpektujúce a slušné.“ Náboženské sviatky neslávi, voľné dni radšej trávi s priateľkou. „S rodinou si cez telefón poprajeme, porozprávame sa, pospomíname si, ale viac sa asi sústredíme na život teraz.“ „Aj z práce, keď ma volajú niekam, tak veľmi nechodím, lebo nechcem mŕňať peniaze. Radšej si oddýchnem, navarím s priateľkou.“ O stretávanie sa s komunitou nemá záujem. „To, že sme Afganci, to neznamená, že musíme byť všetci kamaráti. To je to, že sme všetci cudzinci na Slovensku, ale to nás nerobí úplne rovnakými. Ja sa starám o seba, nie o druhých. Keď vidím, že niekto potrebuje pomoc na ulici napríklad, je mi jedno, kto to je, akej národnosti je, lebo je to človek v núdzi, to je pre mňa univerzálne. Nemusí byť človek v žiadnej organizácii, aby pomohol.“ Stále sa cíti ako cudzinec, ale nevníma to ako niečo negatívne. „Robím, čo odo mňa spoločnosť vyžaduje, nerobím problémy. Ale som inak vychovaný a inak naučený robiť veci, ako Slováci, ale to je o svete celkovo. Kdekoľvek človek žije, musí byť ohľaduplný voči druhým. To je dôležité.“ „Vždy na mňa tak budú pozeráť, ale to je normálne.“

YOSEF (31 rokov, je tu 6 rokov od udelenia azylu)

Momentálne býva so svojou manželkou a deťmi, ktoré sa k nemu pripojili vďaka udeleniu azylu na účel zlúčenia rodiny. Táto situácia pre neho nie je jednoduchá. „Je to zložité, bývať s rodinou. Veľký príjem je nevyhnutný, ubytovanie je drahé. Ak by sme žili v dedine, tam by som zase minul na cestovnom, Rozhodol som sa pre mesto, ale je to ťažké. Manželka si musí sama platiť zdravotné poistenie, tretie dieťa je na ceste, máme finančné

problémy.“ *„Môžeš mať väčší byt, ale potreboval by si viac peňazí. Teraz tiež nevieme, čo spraví majiteľka nášho bytu. Či nám zdvihne nájom, alebo nám povie, že je nás už veľa, že si máme hľadať iný byt.“* Rozhovor sme začali po slovensky ale po pár otázkach sme prešli do angličtiny, nakoľko bolo pre neho jednoduchšie sa takto vyjadrovať. *„Keď hovorím po slovensky, uvidíš, že tam nie je žiadna gramatika v mojej slovenčine, pretože som sa ju naučil rozprávaním sa s ľuďmi.“* *„Stále nehovorím dobre po slovensky, ale vedel som hovoriť na takom stupni, aby som mohol riešiť svoje problémy.“* V rámci sociálneho systému nedostáva žiadnu podporu (on ani jeho manželka), neustále pracuje. *„Musíš robiť všetko sám, jeden deň nepracuješ a večer si hladný.“* Chcel by si nájsť zamestnanie v odbore, v ktorom má univerzitný titul, ale nemá potrebné dokumenty, aby ho dokázal. *„Mojím hlavným cieľom je získať potvrdenia, zlepšiť sa v slovenčine a pracovať vo svojom odbore. Je to ale zložitý proces. ... Musel by som ísť do Afganistanu na ministerstvo zahraničných vecí, získať overenie. V tejto chvíli to ale nie je bezpečné.“*

O občianstvo chce požiadať určite, keď na to príde čas, odrádza ho však, že bude musieť prísť do kontaktu s autoritami, ktoré majú podľa neho nepriateľský postoj voči cudzincom. *„Teším sa, keď ho dostanem. Preto som tu.“* Na Slovenskom internete sa orientuje, ak niečo potrebuje, vie, kde má hľadať. *„Potom, keď mi sem prišla manželka, hľadal som byt na facebooku, byty.sk, už viem, kde hľadať.“* *„Viem si nájsť na bazoši veci z druhej ruky.“*

K lekárovi veľmi nechodí, ale je s jeho prístupom spokojný. Nemá problém komunikovať s kýmkoľvek - či ako dobrovoľník v komunitnej kuchyni pri podávaní jedla, alebo s učiteľkou jeho detí v materskej škole o ich napredovaní a správaní. *„Bol som prekvapený, ako rýchlo sa naučili po slovensky. Akurát to občas miešajú z češtinou, to mi hovorila ich učiteľka, lebo doma pozerajú rozprávky pre deti v češtine. A ony nevedia povedať rozdiel.“*

Doma sa rozprávajú rodným jazykom, chce ich v ňom naučiť písať aj čítať. Doma si s rodinou varia afganské jedlá, tie slovenské skúsil, ale

nepreferuje ich. V piatky sa chodievala modliť do mešity v meste, na Vianoce u nás oslavuje svoje vlastné sviatky, ale nevyhýba sa ani našim zvykom. *„Stále neviem ako tu fungujú Vianoce. Sviatky sú tu privátne, všetci sú doma, tak je to pre mňa záhada.“* *„Všetko bolo zatvorené, to bolo prekvapenie. Lebo keď my oslavujeme náš ekvivalent, všetci sú v uliciach.“* *„Mikuláša sme spoznali, keď si deti priniesli darčeky zo škôlky.“* *„Na Nový rok sme boli na námestí oslavovať, ako aj ostatní. Pre tú atmosféru, ohňostroje.“* Na Slovensku má už mnoho priateľov, aj cudzincov, ostáva ale v kontakte aj so svojou rodinou v Afganistane, cez telefón či Skype. Snaží sa nasledovať spoločenské a kultúrne pravidlá, ale podľa jeho slov sa nikdy nebude cítiť ako Slovák. *„To je o tom, ako sa budeš cítiť, nie ako si sa chcel cítiť. Ja som sa naozaj chcel od prvého dňa cítiť ako Slovák. ... Autority, médiá, alebo ktokoľvek, kto to tým smerom vedie, oni nechcú, aby si sa tak cítil, oni v skutočnosti nechcú, aby si sa cítil ako jeden z nich. Oni chcú, aby si bol doplnok, ktorého sa v nejakom momente môžu zbaviť. Takže to je pocit nimi daný, to nie je to, čo ja chcem, to je to, čo je dané.“*

5.4. HVO

Hlavná výskumná otázka znie: Nakoľko je integračná politika Slovenska efektívna a funkčná, z pohľadu afganských utečencov? Aby sme na ňu mohli odpovedať, pozrieme sa najprv na odpovede čiastkových otázok.

ČVO 1 nám vyseletovala okruhy, ktoré sa v rozhovoroch ukázali ako kľúčové pre integráciu našich respondentov. Tieto témy sa ich dotýkali bezprostredne od začiatku ich života na Slovensku, no ich dôležitosť pretrvávala až do súčasnosti. Bolo to ubytovanie, práca a zabezpečenie príjmu, prístup k službám a prístup rôznych autorít, sociálne vzťahy, jazyk a vzdelávanie a akceptácia majoritou. V Integračnej politike sú všetky tieto témy viac či menej zakomponované, môžeme teda povedať,

že dokument pokrýva teoretickú základňu pre riešenie najdôležitejších výziev našich afganských respondentov.

ČVO 2 priniesla konkrétne príklady, v ktorých oblastiach Integrovačnej politiky bola Afgancom poskytnutá oficiálna či neoficiálna pomoc. Tu sa však výsledky rôznili, preto ich prezentujeme u každého osobitne (viď tabuľku). V tabuľke možno vidieť, či respondentov v rámci daných oblastí informovali alebo im pomohli MVO, prípadne nejaká forma štátneho sektora (škola, Migračný úrad) – ✓; alebo výzvam v rámci konkrétneho okruhu čelili sami, prípadne ich zvládli vďaka neoficiálnej pomoci od priateľov, známych - ✕; alebo o oficiálnej forme pomoci vedeli, no využili ju len okrajovo, na doplnenie toho, čo zvládli sami, prípadne jednorázovo, pretože im nevyhovovala, alebo sa radšej spoľahli na svoje schopnosti a svojich známych - ~. Oblasti Integrovačnej politiky sú predstavené číslami (1 – Samosprávne kraje, 2 – Bývanie, 3 – Kultúrna a spoločenská integrácia, 4 – Zdravotná starostlivosť, 5 – Vzdelávanie, 6 – Zamestnanosť a sociálna ochrana, 7 – Občianstvo).

Tabuľka 1. - Poskytnutie/ neposkytnutie oficiálnej pomoci/ poradenstva v oblastiach Integrovačnej politiky SR

	1	2	3	4	5	6	7
Pazir	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Yosef	~	✕	✕	✕	~	✕	✕
Zadfar	~	✓	~	✕	~	✕	✕
Bahiri	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

O dvoch z našich respondentov (Pazir a Bahiri) bolo od začiatku ich integrácie, dalo by sa povedať, kompletne postarané. V každej z oblastí sa mohli v určitom momente ich integrovačného procesu obrátiť na niekoho,

kto poskytoval oficiálnu pomoc a podporu v rámci Integračnej politiky. Sami sa aj v rozhovoroch vyjadrili, že by to bez sociálnych pracovníkov nezvládli. Zároveň prichádzali do styku nielen s výhradne jednou inštitúciou, existovala pre nich teda sieť organizácií, ku ktorým mali prístup, prípadne im boli odporučené, alebo ktoré ich samé oslovili. Samozrejme, že to neznamenalalo, že vo všetkých oblastiach uspeli na prvý krát, alebo že vďaka tomu, že ich niekto viedol, nemali s ničím problém. Bolo im však poskytnuté isté zázemie, pocit istoty, na ktorom mohli stavať a ďalej napredovať aj sami. Na druhej strane Yosef a Zafar preferovali viac-menej úplnú samostatnosť. Aj keď do nejakého minimálneho styku s oficiálnou pomocou prišli, prípadne o nej boli informovaní, veľmi sa na ňu nespoliehali alebo ju odmietli. Chceli vlastnými silami nájsť spôsoby, ako sa vyrovnáť so situáciami, ktoré v ich živote po udelení medzinárodnej ochrany nastávali. Pri viacerých odpovediach v rozhovore sme pri oboch respondentoch vnímali podtón hrdosti, dôležitosť sebestačnosti, akoby to bol hlavný motív, prečo nechceli, aby im pomáhal štát alebo nejaké organizácie. Akoby sebe alebo druhým chceli dokázať, že nepotrebujú nič zadarmo, ale že si to všetko chcú zaslúžiť vlastným pričinením. Môže však ísť aj o niečo iné. Informácie a pomoc hľadali na internete, alebo u priateľov a známych. Ale zatiaľ, čo Yosef sa orientoval na vzťahy s ľuďmi a komunikáciu, Zafar preferoval úzky sociálny okruh a možno trochu až izoláciu. Nedá sa povedať, čo je dôsledok čoho, pre príklad si však môžeme pripomenúť, že obaja sa zhodli na tom, že pri styku s úradmi či autoritami im tieto dali pocítiť, že tu nie sú vítaní a dorozumievanie s nimi bolo obtiažne. Zároveň však rôzne vnímali to, ako si myslia, že ich bežní ľudia, spoločnosť vidí a prijíma resp. neprijíma. Tu by sme teda mohli hľadať možné vysvetlenie pre ich rozhodnutie spoliehať sa radšej na svoje schopnosti a svoj okruh známych.

V každom prípade, obaja dokázali zvládnuť prvotné výzvy ich procesu integrácie porovnateľne úspešne (=získané vedomosti o problematike, nadobudnuté schopnosti, všeobecná orientácia) s respondentmi, ktorí boli mentorovaní a dostali pomoc od MVO či štátu. A aj vďaka týmto skúsenostiam a vedomostiam mohli napredovať v budovaní svojho života na Slovensku. Čo nás privádza k poslednej čiastkovej otázke.

ČVO 3 nám približuje súčasnú situáciu afganských utečencov. Predpokladáme, že táto je výsledkom mnohých faktorov, čo nás však zaujímalo, bolo ich hodnotenie svojho progresu, nastavenie cieľov a celkovo ich života v tejto chvíli. Kam ich počiatočné výzvy a ich riešenie posunuli a do akej miery sú v súčasnosti „zaintegrovaní“. Ako významné sú rozdiely v kvalite života medzi tými, ktorí dostali pomoc oficiálnu a tými, ktorí si svoju cestu našli viac-menej sami?

Každý z Afgancov má momentálne bývanie, ktoré si našli vlastnými silami, na internete alebo po odporúčaní od známych či priateľov. Nie je to ubytovanie poskytované štátom ani MVO, aj keď traja z našich respondentov tento typ na úplnom začiatku využili.

Rovnako traja momentálne pracujú, čo je pre nich hlavným zdrojom príjmu. Zo sociálneho systému ani od Migračného úradu nedostávajú žiadne príspevky. Pazir si síce privyrába, ale keďže je študentom dennej formy, dostáva aj príspevok od Migračného úradu. Spomedzi všetkých, jediného Bahiriho pripravili sociálni pracovníci na začiatku na to, ako a kde si na Slovensku hľadať prácu, ako zvládať pohovor, atď., čo mu však v konečnom dôsledku nezabezpečilo, aby sa vyhol neférovému prístupu zo strany zamestnávateľov. Zároveň vďaka MVO dostal možnosť absolvovania rekvalifikačných kurzov, osvedčenia z nich však zatiaľ nemal možnosť využiť, prácu si vyberá najmä podľa toho, kde mu vedľa dať lepšie pracovné podmienky a kde sa cíti dobre.

S finančnou situáciou sú v súčasnosti, okrem Yosefa, zvyšní traja respondenti spokojní, pre neho jeden príjem nie je dostatočný, nakoľko s ním býva aj manželka, dve deti a tretie je na ceste.

Všetci sa dokážu bez väčších problémov orientovať v systéme služieb, vedia, ako riešiť situácie, prípadne, kde hľadať informácie. Vo všeobecnosti sa však prístupu k službám vyhýbajú z rôznych dôvodov (neschopnosť druhej strany dorozumieť sa s nimi, dlhé čakacie doby, nepriateľskosť autorít, nevyhovujúca forma).

S ohľadom na komunikačné schopnosti a povahy jednotlivých respondentov by sa dalo povedať, že všetci štyria Afganci sú po sociálnej stránke integrovaní. Majú vytvorený okruh priateľov, Slovákov aj cudzincov, Pazir je tiež dobrovoľníkom v jednej z MVO, ktorá mu na začiatku pomohla, Yosif občas pomáha v komunitnej kuchyni.

Rôzny je ale určite ich level ovládania slovenského jazyka. Tu môžeme povedať, že Pazir a Bahiri sa učeniu jazyka účelovo venovali, boli im poskytnuté formálne možnosti, ako sa v ňom zdokonaľovať, momentálne sa tak vedia bez problémov dorozumieť. Pazir dokonca študuje na strednej škole (v slovenskom jazyku). Na druhej strane Yosef sa učil sám, z vlastnej iniciatívy a vlastným spôsobom, kurzy v MVO mu nevyhovovali a zároveň si do určitej miery vystačil aj s angličtinou. Jeho slovenčina nie je perfektná, ale je funkčná, dokáže sa dohovoriť aj na úradoch. Dalo by sa ale povedať, že Bahiriho a Yosefova úroveň ovládania slovenčiny je veľmi podobná. Yosef má, ako sám priznáva, problémy s gramatikou a do Bahiriho prejavu sa mieša ruština, čo tiež spôsobuje početné gramatické chyby. Zadfárovi rovnako ako Yosefovi nevyhovovali oficiálne jazykové kurzy, ale sám vo výučbe veľmi nenapredoval. Spoliehal sa na svoju znalosť angličtiny a jeho motivácia na učenie sa slovenského jazyka prišla v podstate až keď si našiel priateľku. Jeho momentálna znalosť resp. neznalosť slovenčiny však

výhradne nemusí byť výsledkom toho, že by sa mu nedostalo oficiálnej pomoci. Rovnako, ako to neplatí ani pri Yosefovi, nakoľko obaja kurzy jednoducho odmietli. Rozdiel medzi jazykovými schopnosťami respondentov teda, domnievame sa, je výsledkom najmä ich prejavenej snahy, miery ich vnútornej motivácie a nie toho, či mali možnosť, aby sa im niekto formálne venoval.

Okrem Yosefa všetci respondenti vyjadrili, že sa na začiatku stretli v bežnej spoločnosti s neprijatím, s odlišným prístupom, či až opovrhovaním, avšak v súčasnosti tvrdia, že si to už jednoducho nevšímajú, alebo si na to zvykli, snažia sa nevenovať tomu väčšiu váhu. Ako Slováci sa naši respondenti necítia, ani sa tak cítiť nechcú, prípadne predpokladajú, že sa ani nikdy nebudú. Po kultúrnej stránke a v otázke svojej národnej identity vnímajú, že spoločnosť na nich vyvíja tlak, aby sa prispôbili, ak chcú na Slovensku žiť, podvedome sa však tomu vyhýbajú a sú hrdí na svoj pôvod a krajinu, z ktorej pochádzajú a nechcú na svoje korene zabudnúť. Yosef si však myslí, že nazeranie spoločnosti na migrantov a azylantov v každom prípade ovplyvňujú médiá a vyjadrenia politikov, ktorí prekrúcajú pravdu a šíria nenávisť. Vzdelávaniu, šíreniu osvetu a vytváraní snahy o zmenu postojov spoločnosti voči migrantom sa podľa vyjadrenia Pazira momentálne na Slovensku venuje jedna mimovládna organizácia (HRL), čo bolo pre neho aj dôvodom, pre ktorý v nej v súčasnosti pôsobí ako dobrovoľník.

Nakoľko je integračná politika Slovenska efektívna a funkčná z pohľadu afganských utečencov? Vzhľadom na to, že naši respondenti sa dokázali v každej z oblastí integrácie dostať na porovnateľnú úroveň aj napriek tomu, že k nej dospeli rôznymi spôsobmi, a že výsledok ich snáh toho istého smeru, avšak ovplyvnených nerovnakými faktormi, priniesol približne rovnaký výsledok, domnievame sa, že rozdiely v úspešnosti alebo neúspešnosti zvládnutia ich životných výziev nezáležali na tom, či

sa im dostalo formálnej pomoci, ale skôr na ich povahe, aspiráciách a motivácii. A samozrejme na ďalších vonkajších faktoroch, ktoré oni sami nemohli ovplyvniť. Dovoľme si tak povedať, že integračná politika Slovenskej republiky nie je z pohľadu Afgancov a ich životných príbehov na Slovensku efektívna a funguje síce v nejakej malej miere, v tomto prípade však nevytvorila medzi životmi utečencov signifikantný rozdiel.

5.5 Diskusia

V teórii dokument Integrácie pokrýva potreby migrantov/utečencov, ktoré z rozhovorov vyvstali ako kľúčové, no neprináša ich realizáciu do praxe. Rozoznáva problémy s hľadaním vhodného ubytovania pre azylantov, ale štát im nie je schopný poskytnúť sociálne alebo štartovacie bývanie. Uvedomuje si, že pri hľadaní zamestnania sú azylanti zraniteľnou skupinou, ale reálne neexistujú mechanizmy, ktoré by pre nich zabezpečili rovnaké šance. Vyzdvihuje dôležitosť prijatia našej kultúry a asimilácie azylantov, ale bez edukovania spoločnosti ich necháva napospas medializovaným náladám politikov. Najväčší dôraz kladie na ovládanie slovenského jazyka, ako predpoklad úspešnej integrácie, ale nedokáže ani len metodicky pokryť potrebu vzdelávania tohto typu, nehovoriac o neexistujúcich oficiálnych kurzoch, či aspoň definície rámca, ktorého by sa cudzinci/azylanti mohli držať napríklad aj pri príprave na test z jazyka za účelom získania občianstva.

Hlavný problém tak vidíme v tom, že si samosprávy a orgány štátnej správy, od ktorých integračná politika vyžaduje akciu, jednoducho problematiku nevšímajú a neimplementujú ju. MVO cez svojich sociálnych pracovníkov a iných odborníkov do určitej miery suplujú poskytovanie podpory v integračnom procese ľudí s udelenou medzinárodnou ochranou, avšak podľa príkladov z nášho výskumu môžeme povedať, že táto pomoc sa buď nedokáže dostať ku každému,

kto by ju od začiatku potreboval, alebo je poskytovaná vo formách, ktoré nie každému vyhovujú. Samotné informovanie a jednosmerná pomoc však, myslíme si, nestačí a štát by mal aj sám vytvárať podmienky na to, aby bolo dosahovanie základných potrieb pre týchto ľudí jednoduchšie.

„Multikultúrne politiky sú na Slovensku aj z hľadiska pomerne skromných medzinárodných štandardov neuspokojivé a ich naplnenie zostáva na dobrej vôli väčšiny. ... Najdôležitejším indikátorom úspešnosti integračných politik tak naďalej ostáva ochota/ neochota redefinovať štát na multietnickom základe a posúvať sa smerom k politickému národu.“ (Chudžíková et al., 2011, s.73)

Myslíme si teda, že na to, aby Integračná politika dosiala funkčnosť a efektivitu, je jednoducho potrebné, aby v prvom rade niekto chcel, aby bola funkčná a efektívna. Aby vláda, ktorá je zodpovedná za vytvorenie a presadzovanie integračnej politiky na to aj dbala, že subjekty, ktorým z nej jednotlivé opatrenia prerozdělila na implementáciu, svoju úlohu aj splnia.

V teoretickej časti tejto práce sme v kapitole 3.2. Integračná politika, citovali zo Súhrnnej správy o stave plnenia cieľov a opatrení Integračnej politiky SR za rok 2017: „v rámci vyhodnocovania efektívnosti súčasne platnej Integračnej politiky predkladateľ tejto Súhrnnej správy dospel k záveru, že Integračná politika sa v praxi dostatočne neplní a navrhne prijať účinnejšie opatrenia vedúce k integrácii cudzincov do spoločnosti.“ (Úrad vlády, 2018) Kto by to povedal, že v závere tejto práce a vo svetle výsledkov výskumu nám budú tieto slová ironicky pripomínať: *„Ja som vám to hovoril.“*

Záver

Integračná politika Slovenskej republiky je základným dokumentom, ktorý nastavuje a predstavuje hlavné opatrenia, dôležité pre integráciu

migrantov (aj azylantov) a ktoré by im vďaka implementácii rôznymi aktérmi mali zabezpečiť jednoduchšiu asimiláciu a dosiahnutie základných potrieb v novej krajine. Mala by reflektovať súčasný stav v spoločnosti a reagovať naň v rámci jednotlivých oblastí integračného procesu.

V rámci empirickej časti sme sa snažili cez bližší pohľad na život afganských utečencov, ktorým bola na Slovensku udelená niektorá z foriem medzinárodnej ochrany, na konkrétnych skúsenostiach od začiatku ich integrácie až po súčasnosť rozoznať, nakoľko ich integračná politika SR svojim dosahom ovplyvnila, a nakoľko je teda tento teoretický dokument v realite efektívny a funkčný. Na zber dát sme si vybrali formu kvalitatívnych rozhovorov so štyrmi Afgancami, mužmi v rôznom veku a rôznou dĺžkou ich pobytu na Slovensku od udelenia azylu/doplnkovej ochrany. Afganci boli vybraní zámerné, nakoľko títo predstavujú národnosť, ktorej členom bola v najväčšom počte zo všetkých kultúr udelená medzinárodná ochrana na Slovensku.

Výsledky výskumu priniesli pohľad na životy našich respondentov, ktoré od počiatku ich integračného procesu mali alebo nemali prístup k formálnej pomoci od štátu alebo MVO. Následne sme sa snažili vyhodnotiť, ako ich táto skutočnosť ovplyvnila. Ukázalo sa, že medzi dvoma respondentmi, ktorí dostali a využili pomoc formálnu a medzi ďalšími dvoma, ktorí preferovali pomoc neformálnu a spoliehali sa viac na svoje schopnosti, nie je veľký rozdiel. Dospeli sme tak k názoru, že keďže dosah integračnej politiky cez aktérov jej opatrení na našich respondentov im nepriniesol významne vyššiu pravdepodobnosť úspechu v oblastiach ich integrácie pri porovnaní s tými, ktorí oficiálnu pomoc nevyužili, Integračná politika Slovenskej republiky nie je efektívna a je len málo funkčná. Predpokladáme, že aby sa toto zmenilo, je potrebná väčšia miera iniciatívy pri implementácii opatrení z dokumentu do praxe.

Použitá literatúra

Bosswick, W. & Heckman, F. (2006) *Integration of migrants: Contribution of local and regional authorities*. Citované 19.9.2018. Dostupné z:

https://www.researchgate.net/publication/297802930_Integration_of_Migrants_Contribution_of_Local_and_Regional_Authorities

Brezák, J. (2009). *Azylanti a iní migranti: Predmet sociálnej práce a pastoračnej starostlivosti*. Bratislava: BIRKE.

Brnula, P. (2008). *Sociálna práca so žiadateľmi o azyl a azylantmi*. Prešov: Pavol Šidelský - Akcent print.

European Migration Network. (2018). *Asylum and Migration: Glossary 6.0*.

Citované 11.9.2018. Dostupné z: [https://ec.europa.eu/home-](https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/networks/european_migration_network/docs/interactive_glossary_6.0_final_version.pdf)

[affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-](https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/networks/european_migration_network/docs/interactive_glossary_6.0_final_version.pdf)

[do/networks/european_migration_network/docs/interactive_glossary_6.0_final_version.pdf](https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/networks/european_migration_network/docs/interactive_glossary_6.0_final_version.pdf)

Gallová Kriglerová, E., Kadlečiková, J., & Lajčáková, J. (2009). *Migranti - nový pohľad na staré problémy.: Multikulturalizmus a kultúrna integrácia migrantov na Slovensku*. Bratislava: Centrum pre výskum etnicity a kultúry.

Hendl, J. (2012). *Kvalitatívny výskum. Základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál

Hendl, J. & Remr, J. (2017). *Metody výzkumu a evaluace*. Praha: Portál.

Hlinčíková, M. & Mesežnikov, G. (Eds.). (2016). *Otvorená krajina alebo nedobytná pevnosť? Slovensko, migranti a utečenci*. Praha: Heinrich-Böll-Stiftung.

Hlinčíková, M. & Sekulová, M. (2015). *Integrácia ľudí s medzinárodnou ochranou na Slovensku: Hľadanie východísk*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky.

Citované 21.9.2018. Dostupné z:

http://uet.sav.sk/files/integracia_ludi_s_medzinarodnou_ochranou_na_svk_0.pdf

Chudžíková, A., Kadlečíková, J., Lajčáková, J. & Vašečka, M. (2011). *Indikátory integrácie pre 21.storočie. Vieme ako merať úspešnosť integrácie migrantov?* Bratislava: Inštitút pre dobre spravovanú spoločnosť. Citované 9.11.2018. Dostupné z: <http://www.governance.sk/wp-content/uploads/2017/03/Indikatory-integracie-pre-21.storocie.pdf>

Inštitút pre migráciu a komunikáciu. (2019) *O nás*. Citované 7.2.2019. Dostupné z: <http://ipmk.sk/o-nas/>

Jandourek, J. (2007). *Sociologický slovník*. Praha: Portál.

Jastram, K. & Achiron, M. (2001). *Ochrana utečencov: Sprievodca medzinárodným utečeneckým právom*. Medziparlamentná únia.

Klodinská, K., Scheu C. H. & Štefko M. (Eds.). (2016). *Sociální integrace cizinců*. Praha: Auditorium.

Marginal. (2018). *Azyl a doplnková ochrana*. Citované 30.1.2019. Dostupné z: <https://marginal.sk/wp-content/uploads/2018/02/2.AZYL-A-DOPLNKOVA-OCHRANA.pdf>

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky. (2009). *Koncepcia integrácie cudzincov v Slovenskej republike*. Citované 19.2.2019.

Dostupné z:

<https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/ministerstvo/integracia-cudzincov/dokumenty/koncepcia-integracie-cudzincov-v-slovenskej-republike.pdf>

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky. (2014). *Integračná politika Slovenskej republiky*. Citované 21.9.2018. Dostupné z:

<https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/ministerstvo/integracia-cudzincov/dokumenty/vlastny-material-integracna-politika-januar-2014.pdf>

Ministerstvo vnútra SR. (2018a). *Azyl a migrácia: Projekty*. Citované 4.12.2018.

Dostupné z: <https://www.minv.sk/?projekty-na-ktorych-sa-migracny-urad-podiela>

Ministerstvo vnútra SR. (2018b). *Štatistiky*. Citované 9.11.2018. Dostupné z:

<https://www.minv.sk/?statistiky-20>

Odbor analýzy rizík a koordinácie Úradu hraničnej cudzineckej polície

Prezídia Policajného zboru. (2018). *Štatistický prehľad legálnej a nelegálnej migrácie v Slovenskej republike*. Citované 13.9.2018. Dostupné z:

http://www.minv.sk/swift_data/source/policia/hranicna_a_cudzinecka_polici_a/rocnky/rok_2018/2018-I.polrok-UHCP-SK.pdf

OSN. (1948). *Všeobecná deklarácia ľudských práv*. New York. Citované 11.9.2018. Dostupné z: <https://www.amnesty.sk/wp-content/uploads/2012/01/UDHRvSVK.pdf>

RTVS. (2018). *Televízia*. Citované 5.11.2018. Dostupné z: <https://www.rtvsk.sk/televizia/podla-zanru>

Santayana, G. (1920). *The Life of Reason or The Phases of Human progress: Introduction and Reason in Common Sense*. New York: Charles Scribner's sons. Citované 7.2.2019. Dostupné z: <https://archive.org/details/lifeofreasonorph01sant/page/n5>

SITA. (2016, 3. januára). *Mimovládky: Slovensko je na integráciu utečencov pripravené*. Citované 9.11.2018. Dostupné z: <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/378781-mimovladky-slovensko-je-na-integraciu-utecencov-pripravene/>

Slovenská republika. (2018). *Zákon č.404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov*. Citované 13.9.2018. Dostupné z: <http://www.zakonypreludi.sk/zz/2011-404>

Slovenská republika. (2018). *Zákon č. 417/2013 Z.z. o pomoci v hmotnej núdzi a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov*. Citované 3.11.2018. Dostupné z: <http://www.zakonypreludi.sk/zz/2013-417>

Slovenská republika. (2018). *Zákon č. 480/2002 Z.z. o azyle a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov*. Citované 17.9.2018. Dostupné z: <http://www.zakonypreludi.sk/zz/2002-480>

STATdat. (2018). *Hustota obyvateľstva - SR, oblasti, kraje, okresy, mesto, vidiek.*

Štatistický úrad Slovenskej republiky. Citované 13.9.2018. Dostupné z:

[http://statdat.statistics.sk/cognosext/cgi-bin/cognos.cgi?b_action=cognosViewer&ui.action=run&ui.object=storeID\(%2i0002C1D5091C42EBBE6186087F5F6CF7%22\)&ui.name=Hustota%20obyvat%20e%20SR%20oblasti%20kraje%20okresy%20mesto%20vidiek%20%5bom7015rr%5d&run.outputFormat=&run.prompt=true&cv.header=false&ui.backURL=%2fcognosext%2fcps4%2fportlets%2fcommon%2fclose.html](http://statdat.statistics.sk/cognosext/cgi-bin/cognos.cgi?b_action=cognosViewer&ui.action=run&ui.object=storeID(%2i0002C1D5091C42EBBE6186087F5F6CF7%22)&ui.name=Hustota%20obyvat%20e%20SR%20oblasti%20kraje%20okresy%20mesto%20vidiek%20%5bom7015rr%5d&run.outputFormat=&run.prompt=true&cv.header=false&ui.backURL=%2fcognosext%2fcps4%2fportlets%2fcommon%2fclose.html)

UNHCR. (2018). *Afghanistan*. Citované 12.11.2018. Dostupné z:

<http://www.unhcr.org/afghanistan.html>

UNHCR Communications and Public Information Service. (2010). *Convention and Protocol: relating to the Status of Refugees*. Ženeva. Citované 13.9.2018.

Dostupné z: <http://www.unhcr.org/3b66c2aa10>

Úrad vlády. (2012) *Súhrnná správa o plnení opatrení vyplývajúcich z Koncepcie integrácie cudzincov v Slovenskej republike za rok 2011*. Citované 19.2.2019.

Dostupné z: http://www.rokovania.sk/File.aspx/ViewDocumentHtml/Mater-Dokum-142151?prefixFile=m_

Úrad vlády. (2013) *Súhrnná správa o plnení opatrení vyplývajúcich z Koncepcie integrácie cudzincov v Slovenskej republike za rok 2012*. Citované 19.2.2019.

Dostupné z: https://www.mpsvr.sk/files/slovensky/ministerstvo/integracia-cudzincov/dokumenty/suhrnna_sprava_2012.pdf

Úrad vlády. (2018) *Súhrnná správa o stave plnenia cieľov a opatrení Integrovačnej politiky Slovenskej republiky za rok 2017*. Citované 22.2.2019. Dostupné z: http://www.rokovania.sk/File.aspx/ViewDocumentHtml/Mater-Dokum-218364?prefixFile=m_

Weinbaum, M. G., Petrov, V.P., Dupree, N.H., Ali, M., Dupree, L. & Allchin, F.R. (2018, 2. novembra). Afghanistan. *Encyclopædia Britannica*. Citované 12.11.2018. Dostupné z: <https://www.britannica.com/place/Afghanistan>

Žáková, M. (2006). *Azylová problematika na Slovensku z pohľadu sociálnej práce*. Bratislava: Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave.

Zoznam skratiek

ČVO – čiastková výskumná otázka

EMN – European Migration Network – Európska migračná sieť

EÚ – Európska únia

FF UPOL – Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

HVO – hlavná výskumná otázka

IOM – International Organization for Migration – Medzinárodná organizácia pre migráciu

IPMK – Inštitút pre migráciu a komunikáciu

KSA UPOL – Katedra sociológie, andragogiky a kultúrnej antropológie

MIC – Migračné informačné centrum

MINV – Ministerstvo vnútra

MIPEX – Migration Policy Index

MPSVR – Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny

MV SR – Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky

MVO – mimovládna organizácia

MÚ – Migračný úrad

NATO – North Atlantic Treaty Organization – Organizácia Severoatlantickej zmluvy

OAR – Odbor analýzy rizík a koordinácie Úradu hraničnej cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru

OSN – Organizácia spojených národov

RTVS – Rozhlas a televízia Slovenska

SGI – Slovak Governance Institute - Inštitút pre dobre spravovanú spoločnosť

SITA – Slovenská tlačová agentúra

SJ – slovenský jazyk

SR – Slovenská republika

SŠ – stredná škola

UNHCR – United Nations High Commissioner for Refugees – Úrad vysokého komisára OSN pre utečencov

USA- United States of America – Spojené štáty americké

VÚC – vyšší územný celok

ZŠ – základná škola